

Wy 1567/18/vi/90

Alle's

038/Tno/85.ü.7.

077/Alle's/85. II. 28

ORSZÁGOS TERVHIVATAL

0051/17/I/1985.

043/ö/85. III. 13.

5.2/17

Csoportszám: 517

~~SZIGORUAN TITKOS!~~

Készült: 1 eredeti

140 sokszorosított példányban

43 lap

71 számú példány

79/Közege/90

VISSZAMINŐSÍTVE
Nyilat 1567/18/vi/90. Uudru

l. 27. okt. sz. J.

70

ELŐTERJESZTÉS

a Minisztertanács részére

A VII. ÖTÉVES NÉPGAZDASÁGI TERV KONCEPCIÓJÁRÓL

/Tervezet/

Budapest, 1985. február hó

A VII. ötéves terv gazdaságpolitikai elgondolásainak jóváhagyását követően a tervező szervek széleskörű munkát végeztek a középtávú terv koncepciójának megalapozására. A tervezés épített a hosszú távú tervezőmunka korábbi következtetéseire, a kutatóintézetek által elkészített különböző prognózisokra. Számos fontos kérdésben a munka hasznosította a társadalmi, érdekképviselői és szakmai szervek korábban felvetett gondolatait. Ezekre is támaszkodva a részkonceptiók többsége elkészült, matematikai modellszámítások is ellenőrizték a legfontosabb megállapítások helyességét. Befejeződött a KGST-országokkal folytatott tervkoordináció első szakasza, külön vizsgálat tárta fel a gazdasági fejlődés dinamizálásának feltételeit és lehetőségeit. **A népgazdasági tervkonceptió kidolgozását megalapozó munkák eredményei alapvetően megerősítették a gazdaságpolitikai elgondolások következtetéseit.** A koncepció kialakítására a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztését szolgáló konkrét javaslatokkal, az 1985- évi népgazdasági terv kidolgozásával kölcsönösen összehangolva került sor.

A tervkonceptió **előzetes állásfoglalást** jelent a tervidőszak fő gazdaságpolitikai céljairól és feladatairól. A koncepció azonban **még nem terv**; kidolgozottsága és megalapozottsága a gazdaságpolitikai elgondolásoknál nagyobb, de egy népgazdasági tervhez kívánatosnál természetesen kisebb fokú. A népgazdaság előtt álló feladatok jelentős része az eddigi munka alapján feltárult, ugyanakkor valós bizonytalanságok és problémák is vannak, a megoldások néhány fontos ponton még nem kristályosodtak ki, s bizonyos kérdésekben a tervező szervek között véleménykülönbségek vannak (ezeket a későbbi fejezetek és a mellékletek ismertetik). A tervezés ebben a szakaszban elsődlegesen a minél kedvezőbb népgazdasági forrásképzést biztosító fejlődési irányok feltárására törekedett. A továbbiakban ezt a megoldási módok és eszközök oldaláról mélyebben meg kell alapozni és az eddigieknél részletesebben kell kidolgozni az elosztási politika és a társadalmi összefüggések kérdését is.

A tervezés nyitott és rugalmas jellegét továbbra is érvényesíteni szükséges. Ezért egyrészt javaslat készült arra, hogy a tervezőmunkában kialakított változatok közül elsősorban melyik képezze a koncepció alapját, másrészt az eltérési lehetőséget ettől a törzsváltozattól minden részterületen fenntartja a tervezés és a makroszintű munka továbbra is három változatban folytatódik.

A VII. ötéves népgazdasági tervkonceptió első tervezetét a tervező szervek egyeztették, továbbá megvitatták a társadalmi, érdekképviselői és szakmai-tudományos szervek szűk vezető testületei. Az észrevételeket figyelembe véve az Országos Tervhivatal elkészítette a koncepció újabb tervezetét, amelyet az Állami Tervbizottság megtárgyalt. Az ott elhangzottakat tekintetbe véve készült el a VII. ötéves tervkonceptió végső tervezete. Ennek a Minisztertanácsban történő megtárgyalása után kerül sor a szélesebb szakmai-társadalmi megvitatásra.

A népgazdasági tervkonceptió tervezetét két dokumentum tartalmazza. A jelen „**előterjesztés**” (mintegy a tervkonceptiót indokolva) bemutatja az 1981-85. évi fejlődés fő vonásait és tanulságait, az 1986-90. évi fejlődésre vonatkozó gazdaságpolitikai célokat, a fejlődés külső és belső feltételeit tekintetbe véve ismerteti a terv kidolgozásának alapvető gazdaságpolitikai jellegű problémáit és azok megoldásának javasolt irányait, a tervezőmunkában eddig még nem kellően feltárt kérdéseket. Az „előterjesztés” kötete emellett tartalmazza a koncepció-tervezet legfontosabb mennyiségi jellemzőit tükröző táblázatokat és ábrákat, valamint a tervező szervek közötti kiemelt vitás kérdéseket.

Magát a tervkoncepciót a VII. ötéves terv kidolgozásának javasolt "irányelvei" foglalják össze. Az irányelvek - a koncepció alapját képező törzsváltozatnak megfelelően, de utalva a mellékváltozatok jellemzőire is - bemutatják a követendő gazdaságpolitika elveit és céljait, elgondolásokat tartalmaznak a fejlődés ütemére és fő arányaira, a gazdasági munka részterületei számára meghatározzák a követendő politika irányait, rögzítik az irányítási rendszernek a célokkal összehangolt működtetésére vonatkozó elveket, követelményeket támasztanak a további tervezőmunka iránt. Az irányelveket a Minisztertanács hagyja majd jóvá.

Emellett az Országos Tervhivatal a tervező szervek részére tájékoztatásul megküldte háttéranyagként a koncepció-tervezet részletes számításait. Ez a további tervezőmunka segítségét szolgálja.

I.

Az 1981-85. évi várható fejlődés fő vonásai, a népgazdaság helyzete a VI. ötéves tervidőszak végén

A népgazdaság 1981-85. években elért fejlődését alapvetően a gazdaságpolitikának az ország külgazdasági helyzetének javítására, a nemzetközi fizetőképesség megőrzésére irányuló törekvése határozta meg. E törekvést lényegében az MSZMP Központi Bizottságának 1978. decemberi határozata fogalmazta meg, majd a VI. ötéves tervnek is fő gazdaságpolitikai célja volt. Az MSZMP XII. kongresszusa és ennek nyomán a VI. ötéves terv emellett - a gazdaságpolitika másik fő céljaként - azt is előírta, hogy meg kell őrizni a lakosság 1980-ban elért életszínvonalát.

A VI. ötéves terv azzal számolt, hogy a külgazdasági egyensúlyi helyzet javítása érdekében a belföldi felhasználás az első évben még csökken, 1982-ben lényegében az előző évi szinten marad, ezáltal is a kivitel a behozatalnál jóval gyorsabban nő. Így a behozatali többlet a tervidőszak első felében megszűnik és növekvő kiviteli többlet alakul ki, de az adósságállomány - ezen belül a konvertibilis valutákban fennálló is - még emelkedik, majd a növekedés 1984-85-ben megáll. A belföldi felhasználás 1983-tól szerény mértékben emelkedhet és 1985-ben mind a fogyasztás, mind a beruházások mennyisége meghaladja az 1980. évi szintet.

1981 végén - 1982 elején azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a **külgazdasági feltételek lényegesen rosszabbak az ötéves tervben feltételezettéknél**. A tőkés világgazdaságban kirobbant pénzügyi válság nyomán a kamatterhek megnöttek, konvertibilis valutákban a hitelfelvétel megnehezült (átmenetileg megszűnt), a nálunk elhelyezett betétek nagy részét kivonták, rosszabbak lettek a kivitel feltételei. Nehezedtek a KGST együttműködés körülményei is: csökkentek az energetikai szállítások, a külkereskedelmi cserearányok a rubel elszámolású forgalomban a számítottnál jóval rosszabbak lettek, az elgondolt közép- és hosszú lejáratú hitelt nem sikerült felvenni. Mindkét viszonylatban a tervezettnél lényegesen több nemzeti jövedelmet kellett a külső egyensúly javítására fordítani, a nem rubel elszámolású adósság csökkentését már 1982-83-ban meg kellett kezdeni. Mindezek következtében a gyakorlatban átrendezés vált szükségessé a VI. ötéves terv fő céljai között. Az 1982-84-es időszakban a gazdaságirányítás legfőbb problémája a konvertibilis valutákban esedékes fizetési kötelezettségek folyamatos teljesítése, a fizetőképesség fenntartása lett.

Ez az adott helyzetben csupán az exportnak a termelés felfuttatására alapozott gyors növelésével nem volt megoldható, folytatni kellett a belföldi felhasználás mérséklését is. Emellett operatív központi irányításra, a gazdasági folyamatokba történő közvetlen beavatkozásra is szükség volt. Sikerült (például a nemzetközi pénzügyi szervezetekbe való belépéssel) a külső mozgásteret tágítani, a belső munkaerő- és állóeszköz-potenciált a korábnál jobban mozgósítani, így a fizetőképességet megőrizni.

Az elmúlt évtizedben a világ igen sok országában a gazdasági problémák a következő négy terület köré csoportosultak: **növekedés, külső egyensúly, teljes foglalkoztatottság, infláció**. A 70-es évtized második felében a tőkés világban prioritást általában a külső egyensúly javítása és a növekedés fenntartása kapott, az infláció és a teljes foglalkoztatottság rovására. A külső árányok megromlása által érintett vagy más okok miatt egyensúlyi problémák elé került szocialista országok (Magyarország is) a másik három területen fennállott céljaikat nem

változtatva akarták a problémát megoldani, de ez nem sikerült: adósságállományuk jelentősen nőtt. A 80-as évtized első felében változtak a prioritások: a fejlett tőkés világban az infláció elleni harc került előtérbe minden mással szemben; a szocialista országok ezzel ellentétben (a közepesen fejlett tőkés országokhoz hasonlóan) a külső egyensúly erőltetett ütemű javítására kényszerültek. Mivel a szocialista országok a teljes foglalkoztatottságot feltétlenül meg kívánták őrizni, ezért ez a folyamat mindenhol a gazdasági növekedés ütemének lefékeződéséhez és (ott is, ahol statisztikailag nem mutatják ki) az inflációs és hiány jelenségek felerősödéséhez vezetett.

Ebben a világméretű konszolidációs folyamatban **Magyarország helyzete az utóbbi időben pénzügyi téren megszilárdult**. Mivel a közvetlen likviditási (nemzetközi fizetőképességi) gondokon többek között az adósság csökkentésével - a világ számos, közte jó néhány szocialista országával szemben - úgy jutottunk túl, hogy közben az alapvető társadalmi vívmányokat sikerült megőrizni és elkerülni a nagyobb társadalmi-gazdasági megrázkódtatásokat, ezért az ország nemzetközi megítélése, presztízse és ennek keretében hitelképessége 1984-ben érzékelhetően javult. **Kevésbé eredményesnek minősíthető nemzetközi összehasonlításban Magyarország illeszkedési folyamata a strukturális előrehaladás terén**. Más országoktól eltérően a gazdaság szerkezeti változásai (főleg a mikro szférában) lassúak voltak; ez a jövőbeli fejlődés szempontjából is érzékelhető hátrányt jelent. A fejlett országoktól minket elválasztó technikai-gazdasági rés tágult, a kezdeti eredmények ellenére a termelési ráfordítások még mindig magasabbak a szükségesnél, a termelés hatékonysága és nemzetközi versenyképessége a bekövetkezett javulás ellenére többek között azért sem kielégítő, mert nem sikerült az alacsony jövedelmezőségű tevékenységek felszámolására kényszerítő gazdasági körülményeket létrehozni.

A külső egyensúly nagyfokú javítása és a strukturális előrehaladás nem megfelelő dinamikája **azzal is járt, hogy a gazdasági növekedés üteme, a nemzeti jövedelem felhasználásának arányai a VI. ötéves tervben elgondolttól eltérően alakulnak és számos területen feszültségcök jöttek létre**.

Az 1985. évi népgazdasági terv előirányzatait figyelembe véve (amely szerint a gazdasági növekedés valamelyest élénkül, a belföldi felhasználás csökkenésének évek óta tartó folyamata megállítható, a reálbérek és a beruházások előző évi színvonala fenntartható) az várható, hogy 1985-ben a bruttó nemzeti termelés a VI. ötéves tervben előirányzott 15-18 % helyett kb. 13%-kal, a **nemzeti jövedelem** 14-17 % helyett 10-11%-kal lesz magasabb az 1980. évinél. Az ipari termelés 19-22% helyett 12-13%-kal emelkedik, az építési-szerelési teljesítmény 11-14%-os növekedés helyett 2-3%-kal kisebb lesz az öt évvel azelőttinél. A mezőgazdasági termékek termelésének kb. 13%-os emelkedése eléri a tervezett 12-15%-ot, az ágazat termelésnövekedése - a kiegészítő tevékenység gyors bővülése miatt - jóval meghaladja az előirányzottat. A termelés exporthányada igen jelentős mértékben emelkedik, importigényessége (részben nem tartós megtakarítások nyomán is) számottevően mérséklődik. **A nehéz körülményeket is tekintetbe véve mindez - nemzetközi összehasonlításban is - a gazdaság fejlődését és számottevő minőségi változások megkezdődését tanúsítja.**

Az időszak egészében a nemzeti jövedelem növekményénél nagyobb összeget kellett a külgazdasági egyensúlyi helyzet javítására fordítani. A **belföldi felhasználás** ezért lényegében folyamatosan csökkent és még 1985-ben is (a középtávú tervben előirányzott 3-5%-os növekedés helyett) 2-3%-kal alacsonyabb lesz az 1980. évinél.

Az e téren folytatott korlátozó politika a külgazdasági egyensúly javítása érdekében elkerülhetetlen és eredményes - bár egyes vonatkozásokban nem elég szelektív - volt.

A szocialista szektor beruházásainak volumene az időszak egészében 14-15%-kal marad el az előző évtől, míg a VI. ötéves terv ahhoz hasonlóval számolt (1985-ben 1980-hoz képest a tervezett 7%-os növekedés helyett 20-21%-os csökkenés várható). A lakosság fogyasztása - részben az életszínvonal védelmére irányuló törekvésekkel összhangban - viszont folyamatosan nőtt és mintegy 6, 5-7%-kal haladja meg az 1980. évi színvonalat, alig marad el az előirányzott 7-9%-os emelkedéstől. A közösségi fogyasztás valamivel gyorsabban - bár a tervezettől szintén elmaradva - emelkedik.

A **külgazdasági helyzet** javítására tett erőfeszítések eredményeként az összes kivitel mennyisége öt év alatt 28-30%-kal nő, míg a behozatalé 1985-ben is csak minimálisan haladja meg az 1980. éviét. A külkereskedelmi cserearányok vártnál nagyobb romlása ellenére is 1985-ben jelentős, a hozzáadott érték (GDP) mintegy 4%-át kitevő kiviteli többlet keletkezik. Mind a kivitel, mind a behozatal dinamikája a két fő elszámolási viszonylatban hasonlóan alakul.

A rubel elszámolású kivitel különösen az időszak második felében nő igen gyors ütemben. A behozatal stagnálása ellenére - a cserearányok tervezettnél lényegesen nagyobb romlása és az 1980. évi nagyfokú behozatali többlet következtében - 1981-84-ben áruforgalmi passzívum és rövid lejáratú adósságállomány keletkezett. 1985 végére kismértékű kiviteli többlet jön létre és a rövid lejáratú adósság jelentősen mérséklődik.

A konvertibilis valutákban fennálló fizetési kötelezettségek öt év alatt a VI. ötéves tervben elgondoltnál mintegy 400-500 millió dollárral nagyobb, összesen 2, 1-2, 2 milliárd dollárt kitevő áruforgalmi aktívum elérésével voltak teljesíthetők. A külkereskedelmi mérleg egyenlege 1982-ben javult ugrásszerűen, majd az aktívum folyamatosan emelkedett. Ez a kivitelnek nagy erőfeszítésekkel és romló szerkezetben elért, évente 5-7, 5 % közötti növekedése mellett szükségessé tette a behozatalnak egyszeri (1982. évi) jelentős mérséklését, majd 1984-ig gyakorlatilag azon a színvonalon tartását is. **Így a behozatal 1985. évi volumene alig haladja meg az 1980. éviét.** Az adósságállomány csökkenése - a VI. ötéves terv elgondolásaitól eltérően - már a tervidőszak elején megkezdődött és azóta folytatódik, de ebben jelentős szerepe van a dollár felértékelődésének. Az 1985. év végi nettó adósságállomány az ötéves tervben számított 9,8 milliárd dollárnál lényegesen kisebb, 6, 3 milliárd dollár lesz (de itt is figyelembe kell venni, hogy a dollár számottevően erősödött). Az adósság így is igen magas, 1985-ben a kivitel 140%-át, az adósságszolgálat pedig kb. 60%-át teszi ki.

A külgazdasági egyensúlyi helyzet javítása **mind a gazdaságfejlesztés terén, mind közvetlenül a társadalmat illetően jelentős áldozatokkal járt. A terhek nagyobbik része a gazdasági szférára, a vállalatokra hárult, de nem volt elkerülhető a lakosság növekvő áldozatvállalása sem.** Az aktívum növeléséhez alacsony jövedelmezőségű, nem gazdaságos termékek kivitelének fenntartására, sőt fokozására is szükség volt. Az exportérdekeltség erősítése nyomán időnként háttérbe szorultak a belföldi megrendelések, romlottak a kooperációs kapcsolatok, gyengült a szállítási készség és fegyelem. A behozatal visszafogása elsősorban a beruházási javakat és a termeléshez szükséges anyagokat, de kisebb mértékben a fogyasztási cikk importot is érintette, ami számos helyen óhatatlanul zavarokhoz vezetett. Megnehezült a termelés korszerűsítése.

A beruházások egészének és azon belül különösen a nem rubel elszámolású beruházási gépipportnak a csökkenése 1984-ig már olyan mértékű, hogy nemcsak a műszaki színvonal fejlesztését, hanem annak fenntartását is veszélyezteti. A fenti feszültségek tekintetében számottevő javulás összességében 1985-ben sem várható.

A lakosság fogyasztása és az egy főre jutó reáljövedelem ugyan minden évben kismértékben emelkedett, de a társadalom nagyobb részének életszínvonala 1982-84 között romlott. E három évben a munkások és alkalmazottak reálbére, valamint a termelőszövetkezetekben dolgozók reálkeresete 7-8%-kal, az öt év egészében kb. 6%-kal csökkent. A reáljövedelem és a reálbér alakulása közötti különbségben növekvő a kisvállalkozásokból származó jövedelmek emelkedésének a hatása. Széles körben mérséklődött az egyedi társadalmi juttatások reálértéke is, ezt lényegében csak az igen alacsony nyugdíjknál és a családi pótlékknál lehetett megőrizni. A reálbérek és a juttatások reálértékének csökkenése elsősorban azoknak a családoknak az életszínvonalát érintette, akiknek nem volt lehetőségük pótlólagos jövedelemszerzésre. A fogyasztás gyorsabb növekedésének visszafogása jórészt a fogyasztói árszínvonal eredetileg elgondoltnál nagyobb emelkedésével történt meg. A társadalmi-gazdasági programokban kiemelt fejlesztések - közte összességében a lakásépítés - általában a tervezettnél megfelelően valósulnak meg, de emiatt a lakosság életkörülményei a nem kiemelt területeken az elgondoltnál kevésbé javulnak. Az állami lakásépítés nagymértékben mérséklődik.

Az időszakban megindult a **gazdaságirányítási** rendszer továbbfejlesztése. Néhány részintézkedés 1981-84-ben is történt, de ebben az időszakban széles körben került sor a külgazdasági egyensúlyt közvetlenül elősegítő egyszeri, gyakran egyedi intézkedésekre is, amelyek - szükségességük és eredményességük mellett - esetenként a hatékonyság javulása ellen hatottak. A komplex fejlesztés (az eredetileg elgondoltnál nagyobb fokozatossággal) 1985-ben kezdődik. Emiatt is ennek hatásai csak a következő években bontakozhatnak ki, a tervidőszak fejlődését még csak kevésbé befolyásolják.

Az előzőekben bemutatott 1981-85. évi várható eredmények feltételezik, hogy az 1985. évi terv fő gazdaságpolitikai céljai megvalósulnak. Ez a mai ismeretek szerint igen nehéz feladatot jelent. Az 1985. évi terv számos ponton feszültségeket is tartalmaz. Nem mindenben kedvezőek az 1984. évi gazdasági fejlődés előzetes tényadatai sem. Jelentős problémát és terhet jelent az 1984. évi folyamatok és a rendkívül hideg időjárás miatt megnövekedett energia szükséglet kielégítése, az energiakorlátozások és a hideg miatt bekövetkezett termelés-kiesések pótlása. Bizonytalanságok vannak az ez évi nem rubel elszámolású kivitel, ezen belül is a számításba vett gép export; az elérhető árak miatt a mezőgazdaságban tervezett devizabevétel terén is. Amennyiben ebben az évben mindezek következtében a népgazdaság egyensúlyi helyzete lényegesen kedvezőtlenebb lenne a tervezettnél, a VII. ötéves tervidőszak első éveiben csak a későbbiekben részletesen bemutatott I. - kedvezőtlen - változat megvalósítására nyílna mód. Ilyen helyzet kialakulását el kell kerülni.

Mindezek arra hívják fel a figyelmet, hogy az 1985. évi terv fő céljainak megvalósítása érdekében - ami alapvető feltétele az 1986-90. évekre elgondolt gazdasági fejlődés megalapozásának - a gazdaságirányításban és a vállalati munkában rendkívül komoly és sokrétű intézkedéseket kell tenni.

II.

A társadalom- és gazdaságpolitika alapvető céljai

A tervezőmunka eddigi eredményei alapján a VII. ötéves népgazdasági terv koncepciójára olyan javaslatot teszünk, amelynek **fő jellemzői** a következők:

- a gazdaságot a világgazdasági változásokhoz történő intenzív alkalmazkodás, az exportképesség széleskörű javulása és a hatékonyság fokozása irányában kell fejleszteni, ehhez fokozatos előrehaladást kell elérni a gazdaság, ezen belül a termelés és az infrastruktúra arányos korszerűsítésében;
- a népgazdaság egyensúlyi helyzetét - mind a külső, mind a belső egyensúlyi viszonyokra kiterjedően - tovább kell javítani és meg kell szilárdítani;
- a gazdasági fejlődés üteme az 1981-85. évek átlagához képest - a hatékonysági és egyensúlyi követelmények teljesítésére alapozva - fokozatosan élénkülhet;
- a belföldi felhasználás az előbbieken elért eredmények alapján már nem csökken tovább, hanem előbb a nemzeti jövedelmet megközelítő, majd azt legalább elérő ütemben növekedhet; a termelő felhalmozás aránya nő; a lakosság életszínvonala érzékelhetően emelkedhet.

A gazdasági és társadalmi fejlődésben tehát növekvő erőfeszítések és eredmények esetén fokozatos és érezhető javulás következhet be.

A VII. ötéves népgazdasági terv koncepciójának legfontosabb kérdése, hogy milyen mértékű **folyamatosság** és milyen mértékű **változtatás** javasolható a gazdaságpolitikában. A gazdaságpolitikai gyakorlat változtatásának kérdése nem azért merül fel, mintha az eddigi tevékenység nem lett volna eredményes; ellenkezőleg: az elmúlt években megvalósított alapvetően sikeres egyensúlyjavító gazdaságpolitika nyomán és a folyamatosan módosuló (továbbra is nehéz, de valószínűleg összességében a korábbiaknál kevésbé nehezedő) külső körülmények között nyílhat lehetőség kedvezőbb társadalmi- és gazdasági hatásokkal járó célok és feladatok megjelölésére. A VII. ötéves népgazdasági terv koncepciója - előzetes jelleggel - javaslatot tartalmaz arra vonatkozóan, hogy ez a kedvezőbb vonásokkal járó fejlődés milyen ütemben és mértékben irányozható elő.

A tervezőmunka sokoldalúan alátámasztotta azt, hogy az előttünk álló időszakban a gazdaságpolitika folyamatosságát és annak változtatását egymás mellett, együttesen szükséges megvalósítani, a körülményektől függően annak több változatára és szakaszára indokolt felkészülni. A változtatás a népgazdaság jelenlegi helyzete és a külső feltételek várható (több ponton igen bizonytalan) alakulása következtében nem lehet fordulatszerű. A VII. ötéves tervidőszak első éveiben előreláthatóan erősebb lesz a folyamatosság elemének érvényesülése, míg a későbbi években - kedvező esetben - a megkezdett változások kiteljesedésére kerülhet sor.

A gazdaságpolitika folyamatossága elsősorban abban jelenik meg, hogy a népgazdaság külső egyensúlyi helyzetét, **nemzetközi fizetési pozícionkat és hitelképességünket a 80-as évek második felében a nettó adósság további mérséklésével kell javítani.** Ez továbbra is nagy feladat, de a kialakult helyzetben már valószínűleg nem kívánja meg a népgazdaság kiviteli többletének mennyiségi növelését, hanem annak megszilárdítását, azaz belső gazdasági folyamatokkal való tartós alátámasztását igényli. **A népgazdaság egyensúlyi helyzetét** tehát - s ez már fokozatos változtatás - **átfogóan**, a hazai anyag- és áruellátásra, a vállalatok közötti kooperációs kapcsolatokra is kiterjedően **kell javítani.** A belső piac ilyen (minőségi) értelemben felértékelődik. Ebből következik, hogy az egyensúly megszilárdításának eszköztárszere sem lehet változatlan.

A gazdaságpolitika változtatásának legfontosabb eleme az elkövetkező években, hogy a termelés és kivitel szerkezete átalakulása és versenyképessége széleskörű javulásának, a népgazdasági hatékonyság fokozásának, az erre irányuló gazdaságkorszerűsítő tevékenységnek kell a célok és feladatok homlokterébe kerülnie. Ez alapozza meg a külgazdasági egyensúly megszilárdítását, a belföldi kereslet jobb kielégítését, a gazdasági fejlődés ütemének élénkülését.

A középtávú tervek készítésekor általában, így jelenleg is törekvés tapasztalható minél gyorsabb gazdasági növekedés tervezésére és megvalósítására. Ezt az egyébként is természetes igényt most fokozottan felerősíti az a várakozás, hogy az elmúlt éveknél érzékelhetően több forrás jusson társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési célokra, a lakossági fogyasztás, a termelő és az infrastrukturális beruházások növelésére. Felmerült ezért olyan elgondolás is, amely a gazdasági növekedést a belföldön felhasználható jövedelmek elosztási módszerekkel történő gyors bővítésére építené. Így kiemelten kell foglalkozni a **növekedési politika** problematikájával.

A tervezőmunkában feltárt összefüggések megerősítették, hogy a gazdasági fejlődés dinamizálása elsősorban **újfajta minőségű** előrehaladást jelent, s annak megvalósulása csak akkor lehetséges, ha a VII. ötéves terv a lényegbevágó minőségi változásokat foglalja össze a termelésre, az elosztásra, a gazdaság és a gazdaságirányítás működési mechanizmusára vonatkozóan. Emellett lényeges kérdés az élénkülés mértéke is, de e tekintetben eltérőek a lehetőségek a gazdasági növekedés üteme és a belföldi felhasználás terén.

A gazdasági növekedés ütemét az egyensúlyi és hatékonysági követelményekkel összehangoltan, az ezek kielégítésében elért eredményekre támaszkodva szükséges (de nem lehet és nem is szabad ezek rovására) alakítani. A termelés bővülése különösen erősen függ a behozatal emelkedésének mértékétől, amelyet egyrészt a versenyképesség és gazdaságosság javulása, valamint az értékesítési körülmények által meghatározott exportnövekedési ütem, másrészt a külföldi hitelkapcsolatok szabnak meg. Ezek várható, illetve a tervezésben eddig megalapozhatónak bizonyult alakulását tekintetbe véve **a változás a növekedés ütemét illetően nem lehet fordulatszerű, annak élénkülése fokozatosan mehet végbe.** Egy olyan gazdaságpolitikai magatartás, amely egyoldalúan az önmagukban jogos társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési igényekből kiindulva a növekedési ütem minden áron való - főleg pedig az exportképesség javulása nélküli - gyorsítását tartaná szem előtt, saját törekvésével ellentétes következményekhez vezetne. Rövid idő múltán az e miatt újból romló külső egyensúly javítására, a fejlődés lefékezésére, a belföldi felhasználásban újabb restrikcóra kényszerülne. A gazdasági növekedésnek a belső piac gyors, a külső egyensúlyi követelményekkel nem összehangolt bővítésére épülő élénkítését feltétlenül el kell kerülni.

Az életszínvonal valamint az életkörülmények javítása, a gazdaságfejlesztés szempontjából a kiegyensúlyozott, mértéktartó és törésmentes fejlődési út a kedvező.

Ha ugyanis a gazdasági fejlődés minőségi jegyeinek erősítése (és nem mennyiségi erőltetése) útján a gazdaságpolitikában kívánatos változás lehetősége megteremthető, akkor - és csak akkor - az a belföldi felhasználás tekintetében határozottan érzékelhető és jelentős lesz. Az előző időszak számottevő mérséklődésével szemben a felhasználás növekedésnek indulhat, s annak mértéke lehetőséget nyújt a minimális társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési igények (de nem gyors és nem teljes körű) kielégítésére: a lakosság életszínvonala, s ennek keretében a keresők átlagos reálbére, valamint a beruházások színvonala megőrizhető, előbb lassú, majd érezhető, igen kedvező esetben élénkebb emelkedésük megkezdődhet. (Az elosztási politikával kapcsolatos kérdéseket részletesebben az V. fejezet tárgyalja.)

A fenti gazdaságpolitikai célok reális kitűzhetőségének és elérésének meghatározott **feltételei** vannak. A feltételek közül a legfontosabbak a következők:

- az 1985. évi népgazdasági terv fő céljait, különösen pedig hatékonysági és egyensúlyi követelményeit maradéktalanul teljesíteni szükséges;
- a külső körülményekben (hitelkapcsolatok, külkereskedelmi szerkezet, cserearány-változás) ne menjen végbe **alapvető** jelentőségű romlás, a nemzetközi munkamegosztás Magyarország számára viszonylag előnyösen bővíthető legyen;
- a **gazdasági mechanizmus** elhatározott átfogó továbbfejlesztése felgyorsuljon, s ez jelentősen aktivizálja a gazdasági szférát az eredmények fokozása érdekében; ezzel összhangban, ezt alátámasztva történjen meg a legfontosabb **állami tennivalók** kijelölése a népgazdaság VII. ötéves tervében.

Kiemelt fontosságú, hogy a gazdaságirányítás cselekvései mindenekelőtt e külső és belső körülmények létrehozására irányuljanak. A gazdaságpolitika mozgásterének vizsgálata alapján arra a következtetésre lehetett jutni, hogy az elkövetkező években a külső körülmények továbbra is jelentős mértékben meghatározóak lesznek, de **a külgazdasági mozgáster szélesítéséhez hozzájárulni és a kedvezőbb fejlődést megalapozni képes belső tényezők érvényesítésének lehetőségei bővülnek, ezek fontossága felértékelődik.** Az e lehetőségek kihasználására irányuló tevékenységgel a termelés és az értékesítés struktúrájának változását az adaptációs képességek szerinti differenciálódást szükséges elősegíteni.

A fenti feltételek megteremtésére irányuló elgondolásokat a terv kidolgozásának irányelvei tartalmazzák. Mivel bekövetkezésükre jelentős, de nem teljes biztonsággal előrelátható esély van, a társadalom- és gazdaságpolitika alapvető kérdéseiben, a tervezésben, a tervkoncepció jóváhagyásában, értelmezésében és kezelésében, majd a VII. ötéves terv végső megformálásában és megvalósításában továbbra is **rugalmasságra**, nyitottságra van szükség. Az alábbiak ennek néhány kiemelt kérdését fejtik ki.

A cselekvési irányok kitűzésében határozottság indokolt, de a külső és más objektív feltételek alakulását óvatosan célszerű tekintetbe venni, s a társadalompolitikai kötelezettségvállalásokat a kellő biztonsággal rendelkezésre álló jövedelmekre kell alapozni. Politikai és gazdasági szempontból egyaránt igen kedvezőtlen az, ha a beígért fejlődés nem valósul meg,

ha vissza kell lépni. Ezzel szemben nem okoz komoly gondot az a kedvező eset, amikor a népgazdaság fejlődése - akár a külső feltételek javulása, akár a hazai tevékenység eredményessége következtében - a biztonságosan megtervezettnél valamelyest dinamikusabb, s így a felhasználás számára is az eredetileg elképzeltnél valamivel nagyobb lehetőségek adódnak. Az elmúlt időszakok keserű tapasztalatai alapján inkább ez utóbbi „veszélyét” célszerű vállalni még akkor is, ha ezáltal kisebb „ígéretekre” nyílik mód.

A gazdaságpolitika viszonylagos állandóságot mutató vonásai mellett annak konkretizált céljai nem lehetnek az egész időszakban egyöntetűek. A hatékonyság- és teljesítménynövelés lehetőségei a tervidőszakban (eredményes gazdaságpolitika esetén) fokozatosan javulnak. Ezért - valamint a nem rubel elszámolású áruforgalmi aktívum-követelmény mértékéből, továbbá a belső egyensúlyi viszonyok megszilárdításának (ezen belül az import-feltöltődésnek) az előrehaladásából is adódóan - két szakaszra indokolt felkészülni. A feltételek oldaláról ezt az is indokolja, hogy a fejlődés külső és belső körülményei a közelebbi évekre egyértelműen feltártak.

A jelenlegi ismeretek szerint - de ezt később még felül kell vizsgálni - az **1986-87-es időszak** (az 1985-ös évvel együtt) az 1979-ben megkezdett konszolidációs folyamat befejező, s egyben a későbbi kibontakozást megalapozó gazdasági fejlődés szakasza. Az időszak fő jellemzője, hogy fokozatosan meg kell valósítani azokat a gazdaságpolitikai változtatásokat, amelyek a fentiek értelmében kívánatosak. A szakaszváltás idejét jelenleg még csak bizonytalanul lehet előrelátni, de e szakasz eredményessége esetén az **évtized vége** (1988-90) már a kibontakozás kedvező vonásait viselheti magán. Ha azonban az első szakaszban a gazdasági konszolidáció nem zárható le, akkor a VII. ötéves tervidőszak második fele is felveszi a korábbi évek jegyeit. A tervet is ennek megfelelően célszerű kidolgozni, majd jóváhagyni. A közvetlen állami döntéseket csak az első időszakra indokolt meghozni, ekkor ki kell bontakoztatni a gazdaságirányítási rendszer elhatározott továbbfejlesztését, majd a „félidős” áttekintést követően szükséges a hátralévő évekre vonatkozó elhatározásokat véglegesíteni, a gazdasági mechanizmust tovább korszerűsíteni.

A népgazdasági tervezőmunka a Minisztertanácsnak a VII. ötéves terv gazdaságpolitikai elgondolásairól szóló határozata alapján eddig három egyenrangú változat vizsgálatát végezte el, arra törekedve, hogy legalább a második, igen kedvező esetben a harmadik változatot meg lehessen alapozni. A körülmények újabb áttekintése megerősítette, hogy **a gazdasági fejlődés mozgástere lényegében nem különbözik a régebben feltárttól**. A gazdaságpolitikai elgondolásokhoz képest a változatok mennyiségi jellemzői valamelyest „feljebb csúsztak”, mivel egyrészt a tervezés bizonyos pontokon a korábban feltételezettnél kedvezőbb eredményekre jutott, másrészt a fejlődéssel szemben fokozott, bár még nem teljes körűen megalapozott követelményeket támasztott.

A feltételek elemzése alapján jelenleg az javasolható, hogy **a második variáns törzsváltozatként való részletesebb tervezésére kerüljön sor**. Ez azért indokolt, mert egyrészt bekövetkezésének valószínűsége a többinél lényegesen nagyobb; másrészt e változat belső feszültségei viszonylag kisebbek. Az I. változat a kedvezőtlen külső körülmények miatt tartalmaz számottevő feszültségeket (a külső egyensúlyjavítás esetleges fokozott kényszere; reálbér- és beruházás csökkenés az időszak első felében). A III. változat ezzel szemben a belső hatékonyságjavulás terén igen feszített, eddig megalapozhatatlannak bizonyult feladatokat ölel fel. Ezért célszerű, hogy ezek mellékváltozatként szerepeljenek.

A törzsváltozatban (II.) kielégítő realitásúnak minősíthető külső feltételek és hazai hatékonyságjavulás alapján a bruttó nemzeti termelés öt év alatt 13-16%-kal, a hozzáadott érték (GDP) és a nettó nemzeti termelés 14-17%-kal emelkedik. Ez a fejlődési ütem feltehetően az európai szocialista és tőkés országok átlaga körül helyezkedik majd el. A belföldi felhasználás bővülése 1986-ban közelítheti a termelését, az időszak többi részében lényegében azzal azonos, esetleg azt kismértékben meghaladó lehet, s így öt év alatt összesen 13-16%-ot érhet el. **A VII. ötéves terv kidolgozásának javasolt irányelvei elsődlegesen erre a törzsváltozatra épülnek, de lehetőséget nyújtanak későbbi esetleges eltérésre a mellékváltozatok irányába.**

Az **I. változat** a továbbiakban egy olyan veszélyváltozatot jellemez, amely a tőkés és a KGST hitelkapcsolatok, ez utóbbi viszonylatban a cserearányok viszonylag kedvezőtlenebb alakulása, a nem rubel elszámolású kivitel igen lassú bővülése, továbbá az 1985- évi gazdasági fejlődésnek a tervezettől kedvezőtlen irányba történő számottevő eltérése esetén adódik, s amelyet a gazdaságirányítás céltudatos cselekvéseivel lehetőség szerint el kell kerülni. Ebben ugyanis **a kívánatos gazdaságpolitikai változások és célok nem érhetők el.** A bruttó és a nettó nemzeti termelés öt év alatt csak 10-12%-kal, a hozzáadott érték 11-13%-kal emelkedik; a belföldi felhasználás ennél lényegesen kevésbé, 7-9%-kal bővíthető. A tervidőszak elején azonban - az említett okok miatt - a felhasználás legfontosabb elemeinek (átlagos reálbérek, beruházások) mérséklődése nem kerülhető el. A további tervezőmunkában a változat szerepeltetése azért szükséges, mert az itt figyelembe vett feltételek bekövetkezésének van - bár a II. változaténál kisebb - realitása.

A **III. változat** ezzel ellentétesen egy olyan mértékű belső hatékonyságjavulásra alapozó, rendkívül kedvező fejlődést érzékeltet a törzsváltozattal lényegében megegyező külső körülmények között, amelynek elérésére jelenleg főleg export-oldalról, de lényeges belső feltételek (energiaellátás, szállítási és építési teljesítmények) oldaláról sem látszik reális lehetőség, de amelynek, vagy legalább egyes elemeinek esetleges megközelítésére a további tervezőmunkában még törekedni kell. Ebben a változatban a bruttó nemzeti termelés 16-18%-kal, a nettótermelés, a hozzáadott érték és a belföldi felhasználás egyaránt 18-20%-kal növekszik. (A három változat legfontosabb számszerű jellemzőit a mellékelt táblázatok és ábrák mutatják be.)

A gazdaságpolitikai koncepcióban és a változatokban megfelelően **tükröződnek a hosszú távú társadalmi-gazdasági fejlődés fő irányairól elfogadott kormányhatározat eredményei.** A középtávú terv koncepció-tervezete érdemileg ráépül a távlati tervezés következtetéseire, több lényeges ponton a hosszabb távra feltárt problémák konkrét megoldására törekszik. A hosszú távú tervezés viszont (mintegy visszacsatolásként) a közeljövőben feltárja a VII. ötéves terv jelenlegi koncepció-tervezetéből a 90-es évtizedre adódó következtetéseket.

A változatok közötti jelenlegi választás a rugalmas tervezés követelményének megfelelően előzetes jellegű. A VII. ötéves terv kidolgozásának hátralévő folyamatában a feltételek újabb áttekintése alapján a jelenlegi elhatározást felül lehet, indokolt esetben felül kell vizsgálni: a törzsváltozat indokolt esetben eltérhet az I. vagy a III. változat irányába, esetleg új változat kidolgozására is sor kerülhet. Ehhez megfelelő segítséget nyújt egyrészt az, hogy a népgazdasági tervezés a makro számításokban továbbra is kidolgozza a mellékváltozatokat és így a gazdaságpolitika számára a döntési lehetőség továbbra is fennmarad. Másrészt a tervkoncepcióban javasolt és előzetes jellegű döntések a fejlődés feltételeit viszonylag **biztonságosan** veszik tekintetbe, a tervszámításokban és a fontosabb

felhasználási célok körvonalazása során külön is számottevő **tartalékokat** tartalmaznak. (Ezek azonban a feltételek nagyfokú romlásának vagy a hatékonyság nem megfelelő növekedésének hatását nem lennének képesek ellensúlyozni.) A termelő szférával kapcsolatos elveket úgy rögzítik, hogy - indokolt esetben - átmenetet biztosítanak egy jobb változathoz: ha a teljesítmények megközelítik a III. változat követelményeit, akkor a felhasználási oldal, adott esetben különösen a fejlesztési lehetőségek is elmozdulnak ilyen irányba.

Magában a tervben már csak egy változat számszerű jellemzőinek rögzítésére célszerű törekedni, de a tervben meg kell határozni a körülmények feltételezettől lényegesen eltérő alakulása esetén követendő gazdaságpolitikai magatartás fő irányait és elveit. (Jelenleg a két mellékváltozat érzékelteti ezt.) Így amennyiben ez szükségessé válik, a terv megvalósulásának folyamatában „tervszerűen” el lehet térni a tervtől.

III.

Külső feltételek, követelmények és tennivalók

A tervezőmunka újólaj áttekintette és az esetek nagy részében ismét igazolta a külgazdasági politikával kapcsolatos korábbi prognózisokat és megállapításokat. Eszerint az e területen adódó problémák és feladatok jellege némileg módosul. **A külgazdasági kapcsolatok fejlesztése a jövőben nem egyszerűen egyensúlyi (különösen nemcsak pénzügyi) kérdés, hanem a műszaki-gazdasági téren való előrehaladás, a világgal való viszonylagos lépéstartás alapvető követelménye.**

Erre egyrészt azért nyílik lehetőség, mert reális esélye van annak, hogy a gazdaságra nehezedő külső terhek fokozódásának több mint egy évtizedes folyamata lelassul. A külső egyensúly megszilárdítása a tervidőszakban eleinte lényegében az 1985. évvel azonos forrást igényel, majd az ez irányú felhasználást valószínűleg fokozatosan és kismértékben csökkenteni lehet. Másrészt viszont a váltás a külgazdasági kapcsolatok kezelésében azért elengedhetetlen, mert **a világgazdaságban nagy horderejű minőségi és strukturális változások mennek végbe**, s amennyiben a magyar gazdaság a következő években nem tud koncentrált erőfeszítések révén nagyobb mértékű szerkezeti korszerűsödést, gazdasági teljesítmény-javulást végrehajtani, akkor **reális veszélyként jelentkezik** a további cserearányromlás, világgazdasági pozícióvesztés, az elmaradó, súlyos problémákkal küszködő országok csoportjába való visszacsúszás, belföldi jövedelemszűkülés, s a társadalmi-politikai feszültségek kiéleződése. **Ez a minőségi jellegű, korszerűségi kihívás a magyar népgazdaság világgazdasági illeszkedésének legfontosabb kérdése.**

A külső feltételek közül az elmúlt évekhez képest **romlás** várható rubel elszámolásokban, az energia-behozatal körülményeiben, a cserearányokban és a hitelkapcsolatok alakulásában, s ezekkel összefüggésben az összes kivitel szerkezetében. Fokozatos **javulás** valószínű a világpolitikai viszonyokban, a tőkés világgazdasági, piaci, pénzügyi feltételekben (de ezekben eltérő prognózisok léteznek). Nemzetközileg elfogadott megállapítás, hogy az elmúlt évtizedben az előrejelzések bizonytalansága nagymértékben fokozódott, s ez a tendencia a 80-as évtized második felében sem fog megfordulni. Ez önmagában is több tervezési változat és két szakasz elkülönítését teszi szükségessé, emellett óvatos, biztonságra törekvő tervezési magatartást indokol.

A világgazdasági **fejlődés területi különbségei** feltehetően tovább éleződnek. Ennek keretében az USA, Japán és Délkelet-Ázsia viszonylag gyorsabb, Nyugat-Európa és a KGST-térség lassúbb fejlődése valószínűsíthető. A regionális integrációk jelentősége és szerepe a világban általában nem fokozódik.

A **KGST-együtműködés** keretében az energia- és nyersanyag-behozatal - a tervkoordinációs tárgyalások eredményei alapján - csak lényegében az 1985. évi színvonalon marad (illetve az energia-behozatal esetleg kismértékben növelhető, de csak külön - mezőgazdasági termékek többlet-kivitel évei, illetve jelentős beruházási hozzájárulással járó - megállapodások alapján). A kivitel szerkezetében ehhez szükséges kedvezőtlen (az élelmiszerek és könnyűipari cikkek arányának emelkedésével, a géphányad mérséklődésével járó) változás a népgazdaság számára jelentős, de elviselhető mértékű tehernövekedést okoz. Fejlett technikához csak korlátozottan tudunk hozzájutni, az alkatrész- és részegység-kooperáció gyengeségei fennmaradnak.

Rubel elszámolású kivitelünk a korábbinál mérsékeltebben - a behozatal öt év alatt összesen 11-13%-os bővülése esetén a törzsváltozatban 14-16%-kal, a kedvezőtlen I. változatban 17-19%-kal - emelkedik. A partnerek importigényeinek, valamint egyes magyar kapacitások kihasználásának oldaláról kivitelünk növekedése lényegesen gyorsabb is lehetne. Ez akkor lenne kívánatos, ha reális belföldi szükségleteket kielégítő többletbehozattal járna, amire csekély az esély; egyébként a magyar népgazdaság helyzetét rontaná. A szükséges energia, nyers- és alapanyag (a tőkés egyensúlyi helyzet terhelése nélkül) csak más területekről lenne átcsoportosítható, s emiatt ugyanakkora nemzeti jövedelemből többet fordítanánk külső célokra, a belföldi felhasználás színvonala az egyébként lehetségesnél is kisebb lenne. A KGST-együtműködés jelenlegi rendszerében a magyar érdek az, hogy a partner által számunkra viszonylag elfogadhatóan ellentételezhetőnél **se kisebb, se nagyobb** exportot ne bonyolítsunk le.

Még tisztázatlanok az áralakulás és különösen a hitelkapcsolatok kérdései. Cserearányromlás elsősorban a feldolgozott termékek körében várható. Az árveszteség mértékét a tervezés több változatban (700-1100 millió transzferábilis rubel között) veszi tekintetbe. A Külkereskedelmi Minisztérium szerint a magasabb érték valószínű. A hitelkapcsolatokban a tárgyalások eredményeitől függően ugyancsak eltérő esetekkel célszerű számolni. A II. és III. változat a magyar törekvéseknek megfelelően az 1985 végén fennálló 1,5 milliárd rubel nagyságrendű nettó adósság egy részének fennmaradását tartalmazza. Az I változat ezzel szemben azzal a kedvezőtlen esettel számol, hogy a teljes nettó adósságot meg kell szüntetni.

Külön jelentős probléma, hogy a következő évtized energia-behozatalának növelése érdekében a partner a nagy költségekkel járó közös beruházásban, a jamburgi földgázlelőhely kiaknázásában való magyar részvételt igényli. Az együttműködésre vonatkozó konkrét elgondolásokat a partner többször módosította, ezért a magyar tehervállalás mértékét bizonytalanul lehet előrelátni, de az - részvétel esetén - mindenképpen igen jelentős. Amennyiben 2 milliárd m³ gázszállítást kérnénk, a ráfordítások 50-60 milliárd forint között alakulnának (ezen belül kb. 300 millió dollár konvertibilis kiadás merülne fel). A beruházással kapcsolatos rubel-hitelnyújtást figyelembe véve nettó adósságunk 1990-ig a II.-III. változatban is megszűnne. Az I. változatban pedig 0,5-1 milliárd transzferábilis rubel nettó hitelnyújtói pozíció alakulna ki, ami a magyar népgazdaság jelenlegi helyzetében mindenképpen elkerülendő. A konvertibilis valutákban történő hitelnyújtás számottevően növeli a korábban számított nem rubel elszámolású hitelfelvételi szükségletet és mérsékli az adósságsökkentés lehetséges mértékét. A középtávú terv koncepciójának törzsváltozata maximálisan ekkora tehervállalást bír el. Ezért az energiaigények mennyiségére és az együttműködés gazdasági körülményeire vonatkozó elgondolásainkat ennek figyelembe vételével kell kidolgozni. (3 milliárd m³ földgázimport esetén a terhek értelemszerűen 50%-kal magasabbak, a fedezet csak más célok terhére teremthető meg.) A megfelelő ismeretek megszerzése, illetve a tárgyalások lefolytatása után további gondos vizsgálatot igényel, hogy a hazai áruk és építőipari teljesítmények exportja - azok összetételétől és értékétől függően - szükségessé teszi-e a belföldi felhasználás számításba vett mértékének csökkentését.

Azt a tényt, hogy a magyar gazdaság pozitív irányú strukturális változásainak kibontakozásához - az eddigi tárgyalások alapján - a következő években a KGST-országokkal való együttműködés (nem szándékaink, hanem a partner országok lehetőségei alapján) még a jobb esetekben sem kínál megfelelő lehetőséget és az itt jelentkező korlátok magyar oldalról aligha tágíthatók, **a gazdaságpolitikában sokoldalúan figyelembe kell venni**. Gazdaságilag ez olyan követelményt támaszt, hogy a rubel import bővítését megalapozó ráfordításokat (tehernövekedést) a feltétlenül szükséges minimumra szorítsuk, azaz az erőforrásoknak csak

olyan hányadát használjuk fel erre a célra, amely nem akadályozza meg a magyar gazdaság pozitív irányú szerkezeti korszerűsítésének finanszírozását. Fel kell készülni arra, hogy a tervidőszak folyamán új, átgondolt, koncepciózus kezdeményezésekkel erőfeszítéseket tegyünk a KGST keretében a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok fejlesztésére; ennek hatása azonban terveinkben csak az esetleges megállapodások elérése esetén vehető figyelembe.

A külgazdasági politikában és a politika más területein pedig ez annak tudomásulvételét kívánja, hogy jelentős részben máshol kell feltárni és megteremteni a kedvező irányú gazdasági fejlődés külső feltételeit. **Magyarország eredményes alkalmazkodása a KGST együttműködés fokozódó követelményeihez is nagyrészt a világgazdaság egészéhez történő illeszkedés sikeres vagy sikertelen voltán múlik.** A gazdasági és politikai szférában egyaránt tudatosítani szükséges, hogy az ilyen lehetőségek feltárása és kihasználása nem „orientációt”, hanem a realitások aktív tudomásulvételét jelenti.

A **tőkés világgazdaság** fejlődésére vonatkozó előrejelzések többsége azt jelzi, hogy a bekövetkezett élénkülés nem csupán átmeneti javulás, de földrajzi és keresleti szerkezete számunkra nem kedvező. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a prognózisokat sem, amelyek 1986-87-re újabb recessziót jeleznek. Ez összefügg azzal is, hogy az „optimista” előrejelzések szerint a nemzetközi pénzügyi rendszer az adósságválságot kezelni lesz képes és így fokozatosan stabilizálódik, míg a szakértők másik csoportja 1986-87-re újabb krízistől tart. Feltehetően a reálkamatok tartósan magasak lesznek, folytatódik a világpiacon az árarányoknak az iparcikkek javára való átrendeződése. Végül is a lényeg az, hogy - szélsőséges esetektől eltekintve - a tőkés világgazdaság folyamatai a magyar gazdaság korszerűsítési törekvéseit nem fogják alapvetően akadályozni.

A jövőben adósságalakítási törekvéseink meghatározásakor azt kell nagy súllyal tekintetbe venni, hogy **a nettó adósság mérséklése terén célul kitűzött és ténylegesen elért eredmények fogják nagymértékben befolyásolni hitelfelvételi lehetőségeinket.** Amennyiben átmenetileg a minimálisan szükségesnél több hitel felvételére nyílna lehetőség, akkor olyan gazdaságpolitikai megfontolásokra van szükség, amelyek egyrészt a hitelekhez való jutás konkrét feltételeit (kamatok, lejáratok stb.), valamint távlati terheit veszik figyelembe, másrészt azt, hogy nemzetközi hitelképességünket az adósság folyamatos csökkentésével, a gazdaságpolitika és a gazdaságirányítás következetes korszerűsítésével tudjuk leginkább megalapozni.

Ebben a felfogásban a gazdaságra nehezedő adósságterhek hosszabb távon történő visszaszorítása céljából a nettó adósságállományt 1987-88-ig minden évben az 1985-re tervezetthez hasonló mértékben, a tervidőszak második felében - több változatban - esetleg lassuló ütemben mérsékelni kell. Az adósságcsökkentés az I. változatban mintegy 2, a II. és III. változatban 1-1, 2 milliárd dollár (a jamburgi hitelnyújtást figyelembe véve legfeljebb 0,7-1 milliárd dollár közötti). Egy ilyen magatartás megfelelő devizatartalékokkal és a Nemzetközi Valutaalappal fenntartott aktív kapcsolattal együtt a korábbinál érdemben nagyobb biztonságot nyújt még egy esetleges újabb nemzetközi pénzügyi válság, egyes rendkívül eladósodott országokból kiinduló fizetésképtelenségi hullám kivédésére is. Megalapozza, hogy előnyös feltételekkel hozzájussunk a gazdaság fejlesztéséhez a törzsváltozatban szükséges évente mintegy 1, 6 milliárd dollár, összesen 8 milliárd dollár közép- és hosszú lejáratú hitelhez, ennek keretében azokhoz a Világbank-hitelekhez, amelyek elősegítik a gazdaság korszerűsítését, a gépbehozatal előnyös bővítését.

A Magyar Nemzeti Bank jelenleg mintegy 7, 3 milliárd dollár közép- és hosszú lejáratú hitel felvételét valószínűsíti, de nem zárja ki annak lehetőségét, hogy ez az összeg emelkedjen. Az alacsonyabb hitel felvét esetén az aktívum kevésbé csökkenhet, a helyzet tehát közelít az I. változathoz.

A szakmai társadalmi vitákon (például a Hazafias népfront, a Kereskedelmi Kamara, a MTESZ állásfoglalásában) felmerült, hogy az adósságállományt ne csökkentjük és az ebből adódó forrásokat gazdaságos termelés-korszerűsítő fejlesztésekre fordítsuk. Az Országos Tervhivatal a VII. ötéves tervidőszak első éveiben rendkívül kockázatosnak, a magyar népgazdaság külső megítélését rontanak, így hitelfelvételi elgondolásainkat és fizetőképességünket veszélyeztetőnek ítél egy esetleges ilyen gazdaságpolitikai magatartást, néhány év múltán (de meg a 80-as évek vége előtt) nagy valószínűséggel ismét a külgazdasági egyensúly erőltetett javítására, ennek érdekében újabb jelentős belföldi tehervállalásra kényszerülnénk. Azt a kérdést pedig, hogy az évtized végén lehet-e majd mérlegelni az adósság változatlanul tartását, most még nem lehet megalapozottan eldönteni (bár a kialakított, biztonságra törekvő tervezési elveknek megfelelően az Országos Tervhivatal az adósság lassuló ütemű mérséklődésével számol).

Az adósságszolgálati kötelezettségek (törlesztés és kamatfizetés) a tervidőszakban végig magasak, eleinte 2, 5 milliárd dollár körüliek, szélsőséges pénzügyi viszonyoktól eltekintve folyamatosan és lassan csökkenőek lesznek. Minőségi változás, hogy ezek teljesítéséhez, az adósságállomány mérsékléséhez az áruforgalom aktívumát már nem kell növelni, sőt fokozatosan, főleg az időszak második felében annak csökkentésére nyílik mód. A külkereskedelmi áruforgalom kiviteli többlete öt év alatt összesen az I. változatban kb. 3 milliárd dollár, a II. és III. változatban 2-2, 5 milliárd dollár.

A **nem rubel elszámolású behozatal** számottevő, évi 4-5%-os, a tervidőszakban összesen 25 % körüli növelése a kedvező gazdasági fejlődés kibontakozásának elengedhetetlen feltétele. Egyrészt a végső felhasználás - különösen a beruházások - lecsökkent importtartalmát ésszerűen és változó szerkezetben „vissza kell pótolni”. Ez a gazdaság korszerűsítésének követelménye. Másrészt a termelés versenyképességének fokozása a fejlett műszaki színvonalat képviselő közbenső termékek bővülő behozatalát igényli. Ezért a gazdasági fejlődés importigényessége összességében az elkövetkező években átmenetileg szükségszerűen emelkedni fog még akkor is, ha a behozatal ésszerű megtakarítására, helyettesítésére irányuló tevékenység eredményesen fejlődik, aminek jelentősége nem csökken. A tervidőszak második felében már az importigényesség mérséklése reális cél lehet. Amennyiben azonban a nettó adósság erőltetett csökkentésére kényszerülnénk, akkor a behozatal emelkedése, s ezáltal a gazdasági fejlődés üteme is csak lényegesen mérsékeltebb lehetne.

Az egyensúlyi követelményekkel összehangolt importnövekedésre csak akkor van lehetőség, ha a kivitel is viszonylag jelentős mértékben bővül. Mivel külkereskedelmünk jelenlegi piaci és áruszerkezetével súlyozva a tőkés gazdaságok (korábban említett módon bizonytalan) fellendülésének szívóhatása számunkra mérsékelt lesz, a hazai adottságok kihasználásának, a versenyképesség fokozásának jelentősége felértékelődik. A tervezőmunka egyik kiemelt célja volt a **nem rubel elszámolású kivitel** legalább évi 3-4%-os emelésének és szerkezete előnyös változtatásának megalapozása. Ez a törzsváltozat megvalósításának egyik feltétele, s nem kis követelmény azt is tekintetbe véve, hogy a rubelexport szerkezetének számunkra hátrányos változása érezhetően - évi 1-2%-kal - csökkenti a nem rubel elszámolású kivitel dinamikáját.

A tervezőmunka eddigi eredményei azonban az exportdinamikát csak az alsó határon, évi 3%, a tervidőszak egészében 15 % körül valószínűsítik. Az 1981-85-ös időszakban a nem rubel elszámolású kivitel évi átlagban közel 6%-kal nő, de ezt elsősorban az agrártermékek (évi 7%), továbbá az alapanyagok és egyes energiahordozók exportjának bővülése eredményezte; a feldolgozóipari, ezen belül a gépipari exportnövekedés csak igen kicsi. A jövőben e folyamatok folytatásával nem lehet, viszont igen jelentős strukturális változásokkal kell számolni: a gazdaságtalan kivitel részarányának visszaszorulása érdekében a hagyományos alapanyagok egy részénél a kivitel nem indokolt bővíteni, az energiahordozóknál és az agrártermékeknél pedig erre - az alábbiakban kifejtett okokból - csak igen kismértékben van mód. Így a tervkoncepció az agrárexport évi 1-1, 5, az ipari kivitel 3, 5-4%-os - a feldolgozóipari, különösen a gépipari kivitel ennél is dinamikusabb - emelkedését tartalmazza. A gazdasági fejlődés legkedvezőbb, harmadik változatának tervezése főleg ezért nem irányozható elő (ahhoz legalább évi 4-5%-os exportbővülés és nagyfokú előrehaladás az összetétel korszerűsödésében kellene). Sőt **a jelenlegi kiviteli elgondolások a gazdasági növekedés exporttal, s ezen keresztül importtal való megalapozottságát még a törzs (második) változat esetében is bizonytalanná teszik.** A számítások szerint a nem rubel elszámolású termelési célú behozatal ugyanis csak az átlagos importnövekedési ütemnek megfelelően, évente 4-5%-kal bővíthet, s így a rubelimport minimális emelkedésével együtt csak fokozatosan és kismértékben javítja a termelés importellátását. A felhalmozási célú tőkés behozatal az átlagosnál gyorsabban, évi 8-9%-kal növekedhet, de ez is csak mérsékelt technikai korszerűsítést tesz lehetővé. A fogyasztási célú import az átlagosnál lassabban bővül.

A fő gond az, hogy a feldolgozó tevékenységek exportképességének javulása lassú. E területeken eddig csak a kivitel évi 4-5%-os bővülésének lehetőségét sikerült valószínűsíteni (de még nem kellő konkrétsággal alátámasztani). A tőkés piacokon a kereslet eltolódik a műszaki újdonságok, a magasabb minőségi igényeket kielégítő, többek között energia- és anyagtakarékos termékek és szolgáltatások felé, s a tervezés a kivitel összetételének ilyen jellegű módosulását eddig nem tudta megbízhatóan feltárni, holott ennek fontosságát az is fokozza, hogy az exportot a fizetőképes régiók irányába szükséges elmozdítani.

A piacbiztonsági és jövedelmezőségi érdekek azt kívánják, hogy a mezőgazdasági és élelmiszeripari kivitel túlzott ország koncentrációja újabb piacok feltárásával mérséklődjön, az exportban a fogyasztói igényekhez alkalmazkodó, egyenként kisebb volumenű, de összességében jelentős dinamikát adó, valamint a gazdaságosan feldolgozott élelmiszerek hányada nőjön. Ezt azonban az ágazati vizsgálatok csak korlátozott mértékben alapozták meg. Emiatt és a rubelexportra történő kényszerű átcsoportosítás következtében a nem rubel elszámolású mezőgazdasági és élelmiszeripari kivitel növekedése csak kismértékű.

Mindezek miatt a hagyományos alapanyagokból (vaskohászati termékek, vegyipari alapanyagok) a leggazdaságtalanabb export leépíthetősége jelenleg kismértékűnek mutatkozik. Ez a hatékonyság alakulása, de hosszabb távon a külgazdasági egyensúly szempontjából is kedvezőtlen.

A további tervezőmunkában figyelembe kell venni, hogy a külgazdasági koncepció - fentiekben röviden összefoglalt - elgondolásai számos ponton még nem eléggé megalapozottak a gazdasági gyakorlat számára. Mindenekelőtt a törzsváltozat tőkés exportoldalról és rubel importoldalról történő biztonságosabb és konkrétabb alátámasztására indokolt törekedni. Emellett a kivitelben - amennyire erre lehetőség mutatkozik - meg kell közelíteni a harmadik változat mennyiségi és szerkezeti követelményét.

Ez nem jelenti az export mennyiségi növelésének túlerőltetését, mert az a cserearány- és hatékonysági veszteségeken keresztül a fejlődés kilátásait rontja.

Amennyiben a további tervezőmunkában az export növelése, valamint az energia- és anyag-, ezzel az import-megtakarítás és az importhelyettesítés terén nem sikerülne kellő konkrétságú és eredménnyel járó elgondolásokat kialakítani, erősödne a veszélye annak, hogy a II. változat a fentiek miatt kedvezőtlenebbé válik, az első változat irányába „lecsúszik”.

A törzsváltozat offenzív exportpolitikájának jobb megalapozása érdekében **külgazdasági téren** elsősorban a következők szükségesek (és ehhez a végrehajtás módozatait részletesen is ki kell dolgozni):

- folytatni kell az állam fokozódó részvételét a külső piacépítő tevékenységben, ezen belül a viszonylag dinamikusabban fejlődő régiókkal a politikai-gazdasági kapcsolatok körülményeinek javításában;
- a külgazdasági politikában elsősorban a kölcsönös iparcikk-kooperációt és kereskedelmet indokolt előtérbe helyezni, törekedni kell működő tőke bevonására is a gazdaság korszerűsítési céljainak elősegítése érdekében;
- határozottan fel kell erősíteni a külkereskedelmi (külső műszaki-technikai, gazdaságossági, piaci, kereskedelemtechnikai) hatások sokoldalú befolyását a hazai tevékenységre, ennek keretében jelentősen korszerűsíteni célszerű a külpiaci megjelenés szervezeti-érdekeltségi rendszerét, a belföldi termelő vállalatok és a külkereskedelem kapcsolatát, erősíteni kell a külkereskedelmet folytató vállalatok vállalkozói tevékenységét.

A törzsváltozat politikailag elfogadható társadalom- és gazdaságpolitikára, az eddiginél kedvezőbb vonásokkal rendelkező gazdasági fejlődésre nyújt lehetőséget. A megvalósítás egyik sarkköve az, hogy az ehhez szükséges külső feltételek létrehozására irányuló tevékenység minden területen (a KGST tárgyalásokon, a piacszerző-piacépítő tevékenységben, a tőkés hitelképesség megalapozásában) határozott politikai támogatást, ennek keretében diplomáciai és külgazdaság-politikai, illetve „belpolitikai” alátámasztást kapjon.

IV.

A termelés fejlődésének kiemelt belső kérdései, a cselekvések irányai

A tervezőmunka alapvető törekvése volt a termelő területek forrásképző képességének fokozásához szükséges feltételek feltárása, a jövedelemtermelés emelkedését megalapozó tevékenységek kidolgozása. Mindezt abból az alapelvből kiindulva, hogy a fejlett országoktól - főleg az iparban - elválasztó technikai-gazdasági rés szélesedésének folyamatát a 80-as évtized második felében meg kell állítani. A tervező szervek előrehaladtak a kívánatos cselekvések meghatározásában, de az eddigi eredmények még nem támasztják alá a szükséges biztonsággal, hogy képesek leszünk a világméretű műszaki-gazdasági fejlődést követni. Ezért az egyes témáknál a további tervezőmunka fő feladataira is utalunk.

Elvi és gyakorlati szempontból **kulcskérdés a termelő szféra orientációja**. Kedvező irányú gazdasági kibontakozás csak akkor valósulhat meg, ha a termelés **exportorientált** módon fejlődik, s ennek értelmezésében, mindennapi kezelésében érdemi változás megy végbe. A népgazdaság előtt álló követelményeknek a termelő szféra akkor tud megfelelni, ha fejlesztésének közép- és hosszú távú stratégiáját, a vállalatok cselekvési irányait, a termelés szerkezetének változását a nemzetközi versenyképesség fokozására való határozott törekvés szabja meg. **Az exportorientáció tehát nem a már megtermelt áruk relációk közötti „elosztásának” kérdése, hanem a termeléspolitika vezérlő elve**. Nem mond ellent, sőt feltétlenül megkívánja a fizetőképes belföldi kereslet megbízható, tartós, jó színvonalú kielégítését, a vállalatok közötti kooperációs kapcsolatok számottevő javítását.

Ezt az általánosabb követelményt az évtized második felében a kereslet szerkezetének várható átalakulása gyakorlatilag megerősíti. Nagyfokú lassulás megy végbe a rubel elszámolású ipari kivitel, különösen a gépexport bővítésének mérlegelt lehetőségeiben, s a mezőgazdasági ágazat termelése sem tud (gazdaságossági, piaci és kínálati okokból) az eddigi dinamikával emelkedni. A belföldi vásárlóerő, különösen a beruházási javak kereslete az elmúlt időszakokkal szemben élénkül, de a hazai felhasználás növekedése az egyensúlyi követelmények miatt csak korlátozott lesz. Ez húzóerőt gyakorol ugyan az építőiparra és eredményes alkalmazkodás esetén valamelyest a gépiparra, de annak mértéke a kívánatos termelésbővüléshez nem elegendő. Ezért **a nem rubel elszámolású exportlehetőségek feltárása - főleg az iparban - és azok előnyös kihasználása a termelő szféra dinamikusabb fejlődésének elengedhetetlen előfeltétele, más körülményeket adottnak véve az e téren bekövetkező előrehaladástól függ a gazdasági fejlődés elérhető mértéke**. A feltételezhető körülmények között objektív szükségszerűség, hogy **fokozódjék az ipari tevékenység szerepe a gazdaság előrehaladásában**. Ezeket a folyamatokat a külső és belső piaci hatásokkal együtt elsődlegesen a gazdaságirányítási rendszernek kell kiváltania, de emellett célirányos állami tevékenységre is szükség van.

A **műszaki-fejlesztési tevékenységben** és annak irányításában az a legfontosabb változás, hogy az elkövetkező években az új termékeket és jobb minőséget eredményező gyártmányfejlesztésnek kell előtérbe kerülnie. Mivel ehhez korszerű technológiák megszerzésére is szükség van, az eddiginél kedvezőbb feltételeket nyújtva el kell érni a külföldi működő tőke e célra orientált szélesebb körű bevonását is. A kutatási-fejlesztési tevékenységnek (különösen a gyártmány- és gyártásfejlesztésnek) a vállalati gazdálkodás szerves részévé való válását az irányítás megfelelő szabályozással és magatartással segítheti

elő. A további tervezőmunka során ki kell alakítani az ezt szolgáló pénzügyi és szervezeti kereteket, bővíteni szükséges ezzel kapcsolatban is a vállalkozások mozgásterét.

A termelésfejlesztési politikában lényeges hangsúlyváltásokra van szükség. Abból célszerű kiindulni, hogy a VII. ötéves tervidőszakban a termelő szféra fejlesztésére összességében a teljesítmények növekedésével arányosan a jelenleginél magasabb források állhatnak rendelkezésre. Ennek az alapelvnek megfelelően az egyes gazdaságfejlesztési változatokban számottevő különbség adódik a beruházási lehetőségek között.

A tervkonceptió törzsváltozatában a termelő ágakban öt év alatt az előző tervidőszagnál kismértékben több forrás áll rendelkezésre, míg a kedvezőtlen I. változatban annál lényegesen kisebb, a III. változatban valamelyest nagyobb a fejlesztési lehetőség. Ugyanakkor annak következtében, hogy 1984-ig a beruházások folyamatosan és jelentősen mérséklődtek, az elkövetkező években a jelenlegi beruházási színvonalhoz képest a törzsváltozatban is érzékelhető mértékű emelkedés megy végbe. Ez önmagában javuló feltételeket teremt a korszerűsítés számára, de a fejlesztésre fordítható források összességében így is viszonylag alacsonynak minősíthetők. Ez a termelés technikai színvonalának emelése szempontjából mindenképpen problémát jelent.

Mindamellettsz nemzeti tendencia, hogy a gazdasági fejlődés ütemét alapvetően nem a **beruházások mennyisége, hanem azok szerkezete és hatékonysága határozza meg.** A beruházások szerkezete két szempontból is fontos: egyrészt a korszerű technika üzembe helyezését kell gyorsítani, másrészt a forrásokat gyorsan megtérülő célokra szükséges elköltetni. **A termelő szférában ezért kiemelt feladat az energetikai és alapanyag-ipari beruházások részarányának mérséklése a feldolgozó területek javára.** Ennek indokoltságát a modellszámítások is határozottan igazolták. Az Ipari Minisztérium vizsgálatai szerint legfeljebb kismértékű csökkenésre van mód, de ha figyelembe vesszük a KGST-együttműködés keretében valószínűsíthető ilyen célú beruházási hitelnyújtást is, akkor valójában e területek részaránya még emelkedik is. Végül is a népgazdaság feldolgozó (közbeső és végtermék-kibocsátó) szektorának fejlesztésére - az infrastruktúra elkerülhetetlenül szükséges fejlesztését is tekintetbe véve - a kívánatosnál kevesebb forrás áll rendelkezésre.

Az illetékes tervező szervek a feldolgozó szférában nem tudtak feltárni olyan területet, amelynek erőteljes exportorientált fejlesztése önmagában, vagy más területekre gyakorolt „húzó”, illetve „toló” hatásain keresztül a kívánt eredményekkel kecsegtetne. Ezért egy-egy termelő ágazat teljes körű kiemelt fejlesztése nem célszerű. Ehelyett ésszerű szélességben a korszerűsítő, a termékszerkezet versenyképességét javító, a szűk keresztmetszeteket, egyenlenségeket feloldó, kisebb pótló fejlesztések előtérbe helyezése szükséges.

Mivel az évtized végéig a pótlási hányad megemelkedik a beruházásokon belül, újfajta felfogás szükséges a termelő szféra állóeszköz-gazdálkodásában. Az állóeszközök mechanikus megújítása nem lehetséges, a **pótlást is alá kell rendelni a piaci minősítésnek.** A nem hatékony termelés egy részénél (ahol a hazai kereslet más termeléssel vagy behozatallal előnyösebben kielégíthető) az állóeszközök egyszerű újratermelésére se kerüljön sor. Ahol azonban az állóeszközöket kicserélik, ott azt fokozottan a korszerűsítés szolgálatába kell állítani. Az állóeszközök elöregedésének tendenciája ezáltal enyhíthető a strukturális változások hatásán keresztül.

Az **energiaigények** kielégítése (különösen a III. változathoz tartozó viszonylag gyors növekedés számára) a fejlődésnek lényegi korlátja. Az energiafelhasználás évi kb. 1%-os, a villamosenergia-termelés mintegy évi 3%-os emelkedését lehet alátámasztani. Ennél magasabb energiaigényeket már csak a nem rubel elszámolású behozatal és/vagy az energetikai beruházások részarányának jelentős növelésével lehetne kielégíteni, ezek azonban súlyosan akadályoznák a gazdaság korszerűsítését. Ezért a fajlagos energiaigényességet - főleg a termelő szférában - az elmúlt másfél évtized átlagához képest évente 1-1,5%-kal csökkenteni szükséges. Indokolt, hogy a tennivalókat továbbra is külön központi gazdaságfejlesztési program jelölje ki. Jelentősebb eredmények a mikro szerkezet átalakításától, az energiatakarékos berendezések és technológiák nagyobb arányú alkalmazásától, a veszteségforrások felszámolásától várhatók.

Az évtized végéig a termelés **anyag- és alkatrész**igényének növekményét - a KGST-országok korlátozott export-lehetőségei miatt - döntő részben tőkés forrásokból kell beszerezni. A kedvezőbb fejlődés megalapozása érdekében a hagyományos alapanyagoknál a gazdasági növekedés anyagigényességét mérsékelni indokolt, a korszerű alapanyagoknál a fajlagos igények változatlan színvonalon maradására célszerű törekedni. A korszerű alkatrészek, részegységek és féltermékek felhasználásánál - a versenyképes export bővítése érdekében - a termelés átlagos dinamikájánál gyorsabb emelkedés indokolt. A gazdaságos anyagfelhasználási és technológia-korszerűsítési, valamint a hulladékgazdálkodási program folytatásával újabb jelentős megtakarításokat, az ipar fajlagos anyagfelhasználásában évi 0, 5 - 1 % közötti javulást kell elérni. Fontos szerepe van a program fő feladatai megvalósításában érdekelt vállalatok közötti kapcsolatok szervezésének, koordinációjának, különösen azokban az esetekben, amikor az anyagtakarékos technológiák fejlesztésében való vállalati érdek vagy annak felismerése nem érvényesül egyértelműen. Az érdekeltségi rendszerrel is alátámasztva minőségi változást kell elérni az alapanyag-termelő és felhasználó vállalatok közötti kapcsolatokban, a tényleges megtakarításon alapuló eredmények kölcsönös érdekeltség alapján való megosztásában.

Az energia- és anyagtakarékosság (természetéből következően) az **importigényességet is csökkenti**. Ennek elősegítésére a fentiekben túl kiemelt feladat a szélesen értelmezett háttértevékenységben, különösen a kisebb tömegben felhasznált, speciális termékek gazdaságos hazai előállításában, esetleg exportjában rejlő tartalékok feltárása; az importot gazdaságosan kiváltó termelés növelését szolgáló akciók további kibontakoztatása. Az alkotó energiák mozgósítása e területen a valóban kiugró műszaki színvonalat képviselő közbenső termékek behozatalának dinamikusabb bővítését tenné lehetővé.

A termelési ráfordítások mérsékléséhez hozzájárulhatna a **leggazdaságosabb tevékenységek visszafejlesztése** is. A visszafejlesztés, mint általános elgondolás nem egy adott terület vagy vállalat teljes felszámolását, hanem a versenyképtelen termelés leépítését, a technológiai korszerűsítés és szerkezetváltás felgyorsítását, minőségi értelemben a terület hatékonyságának dinamikus fejlődését jelenti. Ilyen átfogó visszafejlesztési programot eddig nem sikerült feltárni. Részben a külgazdasági egyensúly kétségtelenül jelentős követelményei, részben a termelési szerkezet változtatására rendelkezésre álló beruházások szűkössége, de részben a tervező szervek bátortalansága következtében alakult ki ilyen helyzet. Nem szabad feladni azt a törekvést, hogy a további - népgazdasági és vállalati - tervezőmunka a népgazdaság fejlődése szempontjából előnyös visszafejlesztési lehetőségeket feltárja és a megoldás útjait kialakítsa; e kérdésben külön munka beindítására kerül sor.

Mindezek alapján a törzsváltozatban az **ipari termelés** öt év alatt összesen 13-16%-os emelkedése irányozható elő, az ágazat nettó termelése pedig ennél lényegesen gyorsabban növekszik. (A kedvezőtlen I. változatban az ipari bruttó termelés 10 % körüli mértékben, a III. változatban 16-18%-kal bővül.) Az időszak elején a dinamika az átlagosnál valamivel kisebb.

Az Ipari Minisztérium felvetett az ipar fejlődésére vonatkozóan egy olyan, IV. változatnak tekinthető elgondolást, amelyben a termelés dinamikája főleg a rubel elszámolású kivitel, de emellett a gépipari nem rubel elszámolású export igen gyors bővülésére alapozódna, s ezért meghaladná a fent jelzett legkedvezőbb III. változatét is. Egyben az ipari beruházások is (különösen 1986-87-ben) aránytalanul magasabbak lennének. Ezt a változatot a tervkoncepció tervezete nem tudta figyelembe venni, illetve a modellszámítások sem igazolták. A rubel-export ilyen gyors növekedése nem járhatna együtt az import hasonló többlettel; tehát népgazdasági jövedelmek külföldi kihelyezésére kerülne sor, és így a többlet-beruházások fedezete nem jönne létre, sőt az adott anyag-felhasználási lehetőségek mellett ez a belföldi felhasználást szolgáló termelésnek csak kisebb növekedését tenné lehetővé, így többek között a beruházásokat még mérsékelni is kellene. A tőkés gépxport növekedésének többletét pedig nem sikerült tartalmilag kellően valószínűsíteni (sőt, még a II. változatban figyelembe vett export megalapozottsága sem megnyugtató.) Ugyanakkor a KGST áruforgalom kölcsönös bővítésére törekedni kell; ennek kedvező esetben elérhető mértékét a III. változat veszi tekintetbe. (Az ipar fejlődésével kapcsolatos vitát az 1. számú melléklet mutatja be részletesebben.)

Központi gazdaságfejlesztési programként (KGP), a gyógyszerek-növényvédőszer- intermedierek gyártásának, továbbá az elektronikai részegységek és alkatrészek gyártásának bővítése jelölhető meg. Emellett más meghatározott gyártási ágak (így pl. a gépiparban a híradás- és vákuumtechnikai berendezések, a közúti járműipari részegységek és termékek, a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépek, a szerszámgépek és megmunkáló központok, az energetikai berendezések, az orvosi műszerek és berendezések, a vegyiparban egyes gumiiipari és kozmetikai termékek) is a termelés fejlődésében és az exportban meghatározó szerepet játszhatnak. Perspektivikus a biotechnológiák szélesebb körű alkalmazása, itt a kutatási-fejlesztési és egyéb előkészítő munkát úgy kell folytatni, hogy a tervidőszak második felében esetleg KGP kerülhessen kidolgozásra. Vizsgálni célszerű, hogy az élelmiszertermeléshez kapcsolódó háttértevékenységeknél milyen lehetőségek nyílnak az exportorientált fejlesztésre. **Cselekvési programok** kidolgozása főleg ott indokolt, ahol dinamikus fejlődést segítő állami munkára (pl. a feldolgozóipar nem rubel elszámolású exportjának növelése), fontos célok érdekében a vállalati együttműködést szervező állami tevékenységre (pl. háttérpar, gazdaságos importhelyettesítés), új technika összehangolt elterjesztésére (pl. robottechnika, videotechnika) van szükség. Ezeknél a kiemelt programoknál is a vállalati eszközökből és megfelelő érdekeltség alapján történő megvalósítást indokolt előtérbe helyezni. A gazdaságirányítás főleg koordinációval nyújt segítséget a célok eléréséhez.

Kiemelt kérdés a **gépipar** fejlődésének megalapozása. A piaci struktúraváltás problémája (az ismertett külső feltételek miatt) ebben az ágazatban a legkiélezettebb, feladata itt a legnagyobb. Míg az ágazat rubel elszámolású kivitele 1981-85- között mintegy 30%-kal emelkedik, eddig e viszonylatban 1990-ig csak 10-15%-os bővülésre van mód; egyidejűleg a nem rubel elszámolású exportot a jelenlegi tervidőszakban várható 20 % körüli növekedéssel szemben 35-40%-kal szükséges fokozni. A világpiacra való orientálódás, ehhez a piacra jutási, versenyképességi, technikai-technológiai feltételek megteremtése itt támasztják a legnagyobb követelményeket, erről az oldalról a szükséges szerkezeti változás és exportnövelés még nem kellően megalapozott. Ha viszont a szerkezetváltás nem halad előre megfelelően, akkor egyes termelési kapacitások kihasználatlansága elkerülhetetlenül fokozódni fog.

(Emellett még a struktúraváltoztatást aktívan végrehajtó vállalatoknál is felmerülhetnek átmeneti gondok.) A problémák jellege miatt a népgazdasági tervezés ezek megoldására önmagában nem lehet képes; ezen a területen különösen fontos, hogy a gazdasági mechanizmus az elfogadott elveknek megfelelően működjön és a vállalati tervelgondolások is az új helyzetnek megfelelően formálódjanak.

Az ipar előtt álló feladatok megoldásában alapvető feladat hárul a **nagyvállalatokra**. Éppen ebben a körben szükséges elsősorban felgyorsítani a műszaki fejlődést és a szerkezetváltozást, növelni a rugalmasságot a feltételekhez való alkalmazkodásban, aktívan visszaszorítani a gazdaságtalan tevékenységet. Ezt a nem kellő hatékonysággal működő egységeknél szervezeti változásokkal is indokolt alátámasztani. Az irányítási rendszer hatékonyság szerinti jövedelem-differenciáló hatása minden gazdálkodó egységet nagyobb teljesítmények elérésére készítet, egyben ahhoz jobb feltételeket is teremt, s ennek a nagyvállalatok gyakorlati tevékenységében is érvényesülnie kell. A tervezés számít a kis- és középüzemek számának bővülésére, a kisvállalkozások további terjedésére is.

A következő években nehezülnek és mérséklődnek a **mezőgazdasági ágazat** termelésnövelésének lehetőségei. A rubel elszámolású értékesítés dinamikusan bővül, de kedvezőtlen feltételekkel (alacsony árakon, a meglévő energia- és anyagbehozatal fenntartása céljából). A tőkés piacokon az értékesítést csak korlátozottan, a jobb minőségű és választékú feldolgozottság gazdaságos növelése mellett lehet bővíteni (ami igen nehéz feladat); a szocialista piacokon a konvertibilis valutáért (vagy azzal egyenértékű árukért) történő értékesítés fokozhatósága még tisztázatlan. Konvertibilis valutáért történő eladások esetén is igen rossz az állati termékek exportjának gazdaságossága. A mezőgazdasági üzemek kiegészítő tevékenységének bővülését (ami az elmúlt években a termelés és különösen a jövedelmek növelésének egyik alapvető forrása, húzóereje volt) más kisvállalkozások fejlődése, az alaptevékenységét több területen az eszközállomány öregedése is nehezíti.

Ezért a mezőgazdasági ágazat termelésének növekedése elkerülhetetlenül lassul. A mezőgazdasági termékek 7-10%-os, az ágazat termelésének 12-15%-os bővülését lehet a jelenlegi ismeretek alapján célul kitűzni. Ezen belül is a gazdaságosabb termékek (pl. gabona, növényolaj) termelési lehetőségeit minél jobban ki kell használni, a változó piaci, gazdaságossági feltételekhez rugalmasabban kell alkalmazkodni. Emellett a jövedelmeknek a mezőgazdasági beruházások és az érintett lakosság életszínvonalának növeléséhez szükséges bővülését egyrészt a fajlagos ráfordítások erőteljesebb csökkentésével (aminek fontossága különösen nagy), másrészt a sokrétűbb élelmiszer-feldolgozást és más ipari (háttér-ipari, importkiváltó stb.), valamint építőipari célokat szolgáló kiegészítő tevékenység további fokozásával is alá kell támasztani. Ez utóbbit a központi piacfelügyeleti és ágazati tevékenységgel is elő kell mozdítani.

Az **építőiparban** új helyzetet eredményez, hogy a beruházások növekedésére és szerkezetük változására szükséges felkészülni. Szervezet-fejlesztéssel, a szervezettség javításával, az állóeszköz-hatékonyság és a munkatermelékenység emelkedésével szükséges a termelésnek a módosuló kereslethez gyorsabban igazodó bővülését alátámasztani, erőteljesen csökkenteni kell a termelés ráfordításait, mérsékelni az árszínvonal emelkedést, rövidíteni indokolt a kivitelezési időket, javítani a minőséget.

A **termelő infrastrukturális ágazatok** számottevő fejlesztése a közismert elmaradottság miatt kívánatos lenne, de a beruházási források szűkössége miatt széleskörűen nem lehetséges. **Ezért néhány olyan területen indokolt a kiemelés, ahol a kialakult helyzet a fejlődésnek komoly korlátja.** A tervezés eddig elsősorban a távközlés, emellett a vízminőség-védelem és a vasúti hálózat fejlesztésének prioritását támasztotta alá. Programot célszerű kidolgozni a szállítási igények ésszerű csökkentésére, az áruszállítás racionalizálására.

A népgazdaság szinte minden területének, különösen az iparnak (ezen belül is a gépiparnak), a mezőgazdaságnak, a távközlésnek, az oktatásnak és az államigazgatásnak a korszerű irányba történő fejlődését szolgálja az **elektronika széleskörű elterjesztésének** központi gazdaságfejlesztési programja.

Nagy gondot kell fordítani az **egyes népgazdasági ágak és ágazatok közötti kapcsolatok** fejlesztésére, a kölcsönös műszaki és más igények összehangoltabb és eredményesebb kielégítésére.

A **környezetvédelem** hatékonyságát erőteljesen növelve a környezeti állapotromlási folyamatot fékezni kell, egyes területeken állapot-javulást kell elérni.

V.

Az elosztási politika kiemelt kérdései

Az elosztási politikát a biztonságosan rendelkezésre álló forrásokra kell építeni, a felhasználás minden területén a gazdaságpolitika számára érdemi mozgásteret adó tartalékokat szükséges kialakítani. A vásárlóerőt mind a felhalmozás, mind a fogyasztás területén úgy kell szabályozni, hogy az egyrészt biztosítsa a teljesítmények növelésében az érdekeltséget, másrészt elkerülhetővé tegye az esetleges menet közbeni visszalépéseket.

Az a körülmény, hogy legalább a második változatban megjelölt gazdasági fejlődés elérése esetén fokozatosan megnyílik a belföldi felhasználás növelésének lehetősége, számottevő változás az elmúlt évekhez képest. De annak mértéke - az előbbi követelményt is tekintetbe véve - nem elegendő valamennyi kialakult feszültség gyors feloldásához. A társadalompolitikai problémák közül azoknak a megoldását indokolt első helyre helyezni, amelyek maguk is elősegítik a kedvező irányú gazdasági fejlődés kibontakozását. **Prioritást a gazdaság korszerűsítésének, a tartós világgazdasági tendenciákhoz igazodó strukturális változások előmozdításának, a hatékonyság emelésére ösztönző és kényszerítő feltételek kialakításának, az infrastruktúrán belül az ezt elősegítő, továbbá a legégetőbb társadalmi gondok megoldását szolgáló tevékenységeknek kell kapniuk.** Nincs mód azonban akár csak a legszűkebb körű prioritásoknál sem azok teljes mértékű érvényesítésére, mert ez a népgazdaság jelenlegi helyzetében más területeken vezetne új és számottevő feszültségek kialakulásához, vagy régebbi konfliktusok kiéleződéséhez.

Az elosztási arányokat célszerű a hagyományostól eltérő megközelítésben is vizsgálni. A fenti prioritás alapján arra szükséges törekedni, hogy az elmúlt évek nagyfokú csökkenése után 1985-höz képest a **termelő jellegű** felhasználás (ez a közvetlenül termelő ágak és a termelő infrastruktúra beruházásaiból, továbbá a készletfelhalmozásból áll) **aránya érdemben emelkedjen**, a lakossági célú felhasználás (a lakossági fogyasztás és az életkörülményeket érintő nem termelő infrastrukturális beruházások) aránya mérséklődjön, az egyéb célúé ne növekedjen. Az is célszerűnek tűnt, hogy az Irányelvek az elosztási politika részletesebb törekvéseit a felhasználás egymásra helyezett viszonylag kis növekményeire mintegy „rétegenként” határozza meg. Ez lehetővé teszi az elosztásra rendelkezésre álló források változása esetén is a prioritások előre elgondolt sorrendben történő érvényesítését. (A törzsváltozatba a javasolt irányelvekben felsorolt prioritások első fele „fér bele”. Az I. változatban ezzel szemben eleinte még a minimális társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési követelmények sem, később legfeljebb ezek érvényesíthetők.)

A felhasználási arányok hagyományos megközelítésében mind a nettó, mind a bruttó **felhalmozás** hányada fokozatosan növekedésnek indulhat, de az évtized végére nem érheti el az 1980-as részarányt. A törzsváltozatban a szocialista szektor beruházásai 1985-höz képest eleinte évente 2-4, majd átlagosan 5-6%-kal emelkednek, öt év alatt együttesen azonban így is csak kismértékben haladják meg az 1981-85-ös színvonalat; kedvezőtlen esetben azonban lényegesen elmaradnak attól; rendkívül kedvező körülmények esetén pedig mintegy 8-10%-kal nagyobbak annál.

Az állóeszközök állományának bruttó értéke az előző ötévit megközelítő ütemben nő, az állomány azonban elkerülhetetlenül öregszik (a nettó és a bruttó érték aránya romlik). A beruházások befejezetlen állománya 1990-ig emelkedik, de a beruházások bővülésénél

lényegesen kisebb mértékben, ha - és ez lényeges követelmény - a beruházások gyorsabb, hatékonyabb kivitelezésére az általános gazdálkodási feltételek a jelenleginél lényegesen nyomósabban készítenek.

Az **infrastruktúra** közismert elmaradottsága miatt kívánatos lenne egészének kiemelt fejlesztése. Annak tökeigényessége miatt ez a jelenlegi tervidőszakban nem valósítható meg, de a termelő infrastruktúra beruházási részesedését a korábbi egyenetlen ütemű, számos területen szűk keresztmetszeteket eredményező fejlődés után nem szabad érdemben mérsékelni, kiemelt területein pedig a beruházásokat úgy kell növelni, hogy arányuk is fokozatosan emelkedjen. A nem termelő infrastruktúra aránya a népgazdaság összes beruházásain belül nő, mivel a lakosság beruházásai - főleg a magánlakás-építésnek legalább az előző ötévi szinten tartásához kapcsolódva, az előző időszakinál ugyan mérsékeltebb ütemben - tovább emelkednek.

A tervkoncepció kidolgozása során a beruházásokkal kapcsolatban számos, még megoldást igénylő **probléma** merült fel. (Ezeket a 2. számú melléklet részletesen ismerteti.) A fejlesztési igények főleg a központi beruházások körében, azok minden kategóriájában (ezen belül a kiemelt céloknál is) a lehetőségeket lényegesen meghaladják. Az összes többletigény - a tartalékok igénybevételére irányuló törekvésekkel együtt - 130-140 milliárd forint nagyságrendű (ezen belül a II. változat esetében az ipari és a mezőgazdasági-élelmiszeripari blokknál is mintegy 40-40 milliárd Ft), továbbá jelentős mértékben összpontosul a tervidőszak kezdő éveire, holott éppen az időszak második felében nyílhat lehetőség érezhetőbb növelésre. Kielégítésére nincs mód. Az Országos Tervhivatal sokoldalú vizsgálatai alapján egyrészt **a tervezett beruházások össz-mértéke és előzetes felhasználási arányai, másrészt a tervezett gazdaságfejlesztési és társadalompolitikai célok összhangba hozhatók egymással**, e célok megvalósítását - a források megteremtődése, valamint ésszerű, takarékos és hatékony felhasználás esetén - lehetővé teszik. A tervezésben eddig számításba vett tartalékot a tervezés jelenlegi szakaszában konkrét célokra felosztani nem szabad, azt továbbra is meg kell őrizni. E téren lényeges szemléletváltozásra van szükség. A tervezőmunkában a forrásképződés elősegítését szolgáló megoldások feltárását kell előtérbe helyezni, tovább kell mérsékelni az ágazati tervezés „beruházás-centrikusságát”, jobban figyelembe kell venni a népgazdaság valós lehetőségeit.

A tervezőmunka további menetében kell megoldani azt a problémát is, hogy - az előző időszakoktól eltérően - a vállalati forrásképződés bővülésének üteme most valószínűleg az érvényes szabályozás szerint kisebb, mint a tervezett beruházásoké. Mivel az állami költségvetés felhalmozási kiadásainak jelentős növelése nem célszerű, elgondolásokat kell kialakítani a vállalatoknál maradó, felhalmozásra fordítható pénzforrások fokozatos emelkedését elősegítő szabályozási megoldásokra. A vállalati jövedelmek allokációja a korábbinál jobban tükrözi a gazdálkodás hatékonyságának eredményeit és eltéréseit, ezért a termelő, főleg a versenyszférában a beruházások összetételének tervezésénél is ezt egyértelműbben és következetesen tekintetbe kell venni. Abból kell kiindulni, hogy itt a beruházások mértékét és allokációját az egyes vállalatok, és így közvetve az ágazatok között is a tényleges jövedelem-termelés és a gazdasági szabályozás alapján képződő saját források, a hitelképesség és a kiemelt célokat szolgáló támogatások, nem pedig ágazati keretek fogják kialakítani. **Tehát nagyobb fejlesztési pénzforrásokat általában nagyobb gazdasági eredmény és annak ésszerű vállalati felhasználása biztosíthat.**

Amennyiben a forrásképződésben a II. változat megalapozható, az életszínvonal-politika mozgástere a VII. ötéves terv időszakában tágabb lesz az elmúlt évekenél. A realitásokhoz igazodva olyan életszínvonal-politika alakítható ki, amely a társadalom számára elfogadható és egyúttal nagyobb teljesítmények elérésére mozgósító célokat tűz ki. A prognosztizált gazdasági feltételek és a tervezett eredmények még a legkedvezőtlenebb változat esetén is az 1981-85. évinél nagyobb, a II. változatban 9-11%-os növekedést tesznek lehetővé a lakosság fogyasztásában és 10-13%-os bővülést az egy főre jutó reáljövedelmekben; az életkörülmények jobban javulhatnak. A társadalmi juttatások növekedése mintegy 12-15%-ot tesz ki öt év alatt, ezen belül - demográfiai okokból - az automatikus emelkedés lelassul. Ezáltal és a kisvállalkozásokból származó munkajövedelmek felfutásának várható csillapodása miatt a reálbér és a reáljövedelem dinamikája közeledhet egymáshoz. A törzsváltozatban a reálbérek legalább 5%-kal emelkedhetnek 1986-90. között.

A törzsváltozat megvalósítása esetén is az előrehaladás a társadalompolitikában **fokozatos és differenciált lesz.**

A keresők helyzete javulásnak indul. A munkajövedelmek átlagosan évi 2%-kal (az első években kevésbé) nőnek. Az átlagos reálbérek 1986-87-ben még alig (esetleg 0-1 % között), később évi 1-1,5%-kal emelkedhetnek.

A társadalmi juttatások reálértékének alakításánál tekintetbe kell venni a szociálpolitika prioritásait. A nyugdíjak reálértéke az eddiginél szélesebb körben (előreláthatólag az átlagos és az alatti nyugdíjknál), a családi pótlékot teljes körűen megőrizhető, emellett bizonyos területeken (egyes gyermekneveléssel kapcsolatos támogatásoknál, a legalacsonyabb nyugdíjknál) kisebb javulás is lehetséges. Más juttatások reálértéke (az eddigi számítások szerint pl. az átlagost meghaladó nyugdíjak) - az elmúlt évtizedek tendenciájának megfelelően, de az 1981-85. évihez képest lényegesen mérséklődő intenzitással - továbbra is csökken. A további tervezőmunkában vizsgálni indokolt annak lehetőségét, milyen módon lehetne a reálértéket e körben is megőrizni.

Az elmúlt években többször felmerült, hogy a szociális problémák megoldásához részben a társadalmi juttatási rendszereken belüli átcsoportosítással teremtsünk forrást. A vizsgálatok azt mutatják, hogy - bár erre a társadalmi igazságosság és az arányosabb teherviselés szempontjából több területen szükség lenne - számottevő átcsoportosítás jelentős rétegek érdekeinek sérelme nélkül nem valósítható meg. Pedig - különösen a tervidőszak első éveiben - a szociálpolitika fejlesztésének mozgásterét jelentős mértékben ez határozza meg. Ugyanakkor az eddigi vizsgálatok szerint az átcsoportosítás csak a nyugdíjrendszerrel összefüggésben és csak fokozatosan növekvő mértékben, főleg a későbbi években eredményezne forrásokat.

A lakosság életkörülményeinek alakítását szolgáló beruházások körében az állami lakásépítés mennyisége a rendkívül alacsony 1984-85. évihez képest emelkedik, de a növekedés lassú és nem éri el a szociálpolitikai szempontból kívánatos mértéket. Ugyanakkor a szociális problémákat enyhítheti a tanácsoknak a lakásépítéshez nyújtható támogatása. Bővülő eszközöket kell fordítani a középtávú oktatás tárgyi feltételeire a növekvő korosztályok miatt, az időskorúak gondozására, az egészségügy gép- és műszerellátottságának javítására, az ivóvíz minőségének védelmére. A szakemberképzés rendszerének alakításában az eddiginél nagyobb előrelátásra van szükség.

Igen nagy feszültségekre kellene azonban akkor számítani, ha a II. változatot a népgazdasági források nem megfelelő bővülése miatt nem lehetne megvalósítani, s ezért a kedvezőtlenebb variáns irányába történne elmozdulás. Ez esetben a reálbérek egyszeri csökkentését valószínűleg nem lehetne elkerülni és más években is csak szinten tartás vagy igen csekély emelkedés következne be; a társadalmi juttatások egyedi reálértékét jóval szűkebb körben lehetne megőrizni; az életkörülmények a fenténél kevésbé javulnának.

Fontos törekvés a lakosság megtakarítási-beruházási hajlandóságának közgazdasági eszközökkel történő fokozása. Ehhez további változtatások szükségesek a takarékpénztári (pénzügyintézeti) és kamattrendszerben, folytatni indokolt a lakossági források bevonását (főleg) az infrastruktúra fejlesztésébe. Alapfeltétele továbbá a lakosság takarékosági céljainak bővítése, ehhez is a fogyasztói áruellátás számottevő javítása.

Az elkövetkező időszakban végbemenő **társadalmi folyamatok**, az életmódban és életkörülményekben várható változások, ezeknek a gazdasági fejlődéssel való kölcsönhatása még nem kellően tisztázott. Ezek nagy fontosságára, az esetleges konfliktusok megfelelő módszerekkel történő megoldásának jelentőségére tekintettel a további tervezőmunka erre kiemelt figyelmet fog fordítani.

VI.

A gazdasági mechanizmus fejlesztése

A VII. ötéves tervidőszakban érvényesülő gazdaságpolitika egyik fő vonása, hogy a gazdasági mechanizmus 1985-ben megkezdett átfogó továbbfejlesztésével kívánja elérni a kollektívák és az egyes emberek alkotó energiáinak sokkal jobb kibontakozását, a hatékonyság és a versenyképesség javulását, elsősorban ennek révén a kitűzött gazdaságpolitikai célok megalapozását. A mechanizmus ilyen továbbfejlesztése nélkül nincs esély a gazdasági fejlődés dinamizálására, a belső felhasználás további csökkenésének elkerülésére.

A változtatások fő vonása az önálló, öntevékeny, vállalkozó szellemű és eredményes vállalati gazdálkodás feltételeinek létrehozása, az ilyen gazdálkodásra való egyidejű ösztönzés és kényszerítés.

A gazdaságirányítási rendszer 1985-től érvényesülő széleskörű módosításai a fejlesztő munka fontos állomását jelentik. Összhatásukban azonban még nem képesek kiváltani a célul kitűzött előrevivő hatásokat. Ez a továbbfejlesztés elkerülhetetlen fokozatosságából is fakad, de szerepet játszanak ebben olyan objektív és szubjektív körülmények is, amelyek az eddigi változtatásoknál átmeneti megoldások beépítéséhez vezettek. Emellett több éves tapasztalat, hogy **az irányítási rendszer fejlesztése jelentős részben a gyakorlati munkán, az elfogadott elvek érvényesítésének következetességén múlik, amit a jövőben kell bizonyítani.** Ezért az irányításfejlesztés további munkáiban kettős feladat jelentkezik.

a.) 1985-87-ben a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztését - annak érdekében, hogy a hiányzó láncszemek pótlásával a mechanizmustól várt hatások kibontakozása érzékelhetőbben megkezdődjön - kiegészítő, korrigáló jelleggel folytatni kell. Ebben a szakaszban a fejlesztés tartalma:

- a már bevezetett módosításoknál a hatásokat tompító átmeneti kedvezmények, mentességek, fékek leépítése (főleg a keresetszint-szabályozás jóval szélesebb körű gyakorlati érvényesülésének elérése, a jövedelemszabályozás ilyen, nem egyes tevékenységek tartós sajátosságait kifejező preferenciáinak megszüntetése, az importgazdálkodás kötöttségeinek oldása);
- a fokozatosan életbe lépő elemek következetes kibontakoztatása (főleg az új vállalatirányítás bevezetése, a nyereségarányos adóztatás további csökkentése a bérterhek növelése mellett, a kisvállalkozások további terjedése);
- néhány részlem jelentős fejlesztése (főleg a feldolgozóiparban, a kereskedelemben és az építőiparban a vállalati szervezeti rendszer átalakítása, a monetáris és bankrendszer folyamatos fejlesztése, a tanácsi gazdálkodás átfogó korszerűsítése) a gazdaságirányítás döntési, intézményi rendszerének, illetve működésének a korszerűsítése.

b.) A gazdaságirányítási rendszer elhatározott továbbfejlesztésének megvalósítása további lépéseket is indokol. Ezek szükségesek ahhoz, hogy a kívánt hatások átütő erővel kibontakozzanak. Az irányítási rendszer tervidőszaki továbbfejlesztésének második szakasza (a tervidőszak közepétől) fő jellemzői:

- a kétszintű bankrendszer létrehozása, ami megteremti az üzleti alapon történő, kockázatot is vállaló hitelezés valóságos lehetőségét és fontos feltétele a vállalati önállóság kibontakozásának;
- a személyi jövedelemadó bevezetése, ami megvalósítja a különböző forrásokból származó jövedelmek egységes adóztatását, kedvezőbb feltételeket teremt az ösztönző keresetszabályozás számára, csökkenti a vállalatok adóztatási színvonalát;
- a vállalatoknál a hosszabb távú vagyongerdekelttség kibontakozásához szükséges feltételek megteremtése;
- a további vizsgálatok eredményétől függően a társadalmi tisztajövedelem forgalmi szférába való jelentősebb mértékű átcsoportosítása, a fogyasztói ártámogatások mai feltételek mellett indokolt körre és mértékre történő szűkítése, ami tovább csökkenthetné a vállalatok nemzetközi mércével is magas közvetlen adóztatásának színvonalát, javítaná a keresetek és a fogyasztói árak jelző szerepét;
- az előzővel is összefüggésben a hozzáadott érték adó alkalmas időpontban történő esetleges bevezetésének előkészítése.

E lépések megoldási módjainak pontos kidolgozása a következő időszak egyik feladata. Ennek keretében az első két feladatot lehetőleg 1987-88-ban célszerű, a továbbiakat esetleg később lehet megvalósítani.

A gazdasági mechanizmus elhatározott továbbfejlesztésének „csomagterve” csak széles társadalmi kör által megélt feszültségek, konfliktusok keletkezésén, végigharcolásán és feloldódásán keresztül fejtheti ki hatását. Erősödni kell a vállalatok közötti, a hatékonyságtól függő differenciálódásnak. Ez különösen az alacsony hatékonysággal működő gazdálkodó szervezeteknél vált ki konfliktusokat, amelyeket kiegészítő, a terheket átvállaló központi beavatkozással nem szabad megelőzni vagy elhárítani. Az érdemi megoldások csak radikális belső változások útján jöhetnek létre, és valószínűleg csak az új vállalatirányítási fórumokon nyíltan jelentkező komoly érdek-, illetve vélemény ütközések nyomán valósulhatnak meg. Ugyanakkor a differenciálódás feszültségeinek nem vállalása, a nivellálás a hatékony területek életterének szűküléséhez, a világ fejlődésétől való gazdasági elmaradás fokozódásához, a társadalmi feszültségek felhalmozódásához vezetne. Egy ilyen politika követése így csak látszólag előzné meg a társadalmi konfliktusokat, igazából a társadalmi stabilitást gyengítő tényező lenne.

A mozgósító hatású teljesítményarányos differenciálódásnak az egyes dolgozók között is szükségszerűen erősödni kell. Indokoltságát, jogosságát, előrevivő szerepét a társadalommal el kell fogadtatni, ez alapvető eleme az irányítási rendszer fejlesztésétől várt hatásmechanizmus érvényesülésének. A differenciálódás teljesítményektől független tényezőinek hatását kell mérsékelni (ezt segíti pl. a szociálpolitika fejlesztése).

Új módon jelentkeznek várhatóan a foglalkoztatás kérdései is. Ha az egyes gazdálkodó szervezetek az eddiginél jobban a **hatékony foglalkoztatásra** törekednek, a termelékenység dinamikusan javul, megszűnhet a munkaerőhiány. Ennek feltétele a vezetés koncepciózussága, a szervezés gyakorlatiassága, a munkakövetelmények ezzel összehangolt emelése. Mindez az egyes emberektől sokszor (különösen a nem megfelelő munkát végzők,

illetve a visszafejlődő tevékenységeknél dolgozók körében) nagyobb mobilitást, a munkaerőigényekhez való alkalmazkodást kíván, de javítja a munkafegyelmet is. A tanácsi szervek indokolt esetekben segítik a nagyobb méretű munkaerőmozgás megvalósulását, ha szükséges, ehhez állami pénzforrások is igénybe vehetők. A tervidőszak végén demográfiai okokból megnövekvő munkaerőforrás hatékony foglalkoztatása külön intézkedéseket igényelhet. Ennek szervezeti, szervezési, pénzügyi feltételeit az illetékes tervező szervek feltárják.

A tervidőszak egyik politikailag is igen érzékeny, lényeges kérdése az **árszínvonal** alakulása. A gazdaságpolitika fontos törekvése, hogy a fogyasztói árszínvonal növekedésének üteme érzékelhetően mérséklődjön. Ehhez a termelői árszínvonal emelkedésének lassulása is szükséges.

Az árszínvonal növekedési ütemének mérséklése érdekében határozott **antiinflációs állami politikát** kell folytatni. Ennek fő eszközei a következők:

- egyértelműen egyensúlyorientált (mind a külső, mind a belső egyensúly erősítésére törekvő) gazdaságpolitikát kell követni;
- a termelés hatékonyságának eddiginél nagyobb mértékű javulását, a munka-termelékenység dinamikus emelkedését, az anyag- és energiaráfordítások jelentős fajlagos mérséklését, a gazdaságtalan termelés visszaszorítását kell elérni;
- a reáljövedelmek és reálbérek elmúlt évekénél kedvezőbb alakítását szükséges megalapozni;
- szigorú vásárlóerő-szabályozást kell folytatni;
- takarékos költségvetési politikát kell követni;
- a gazdasági mechanizmus elhatározott átfogó továbbfejlesztését következetesen meg kell valósítani, a piaci viszonyokat - ezen belül a versenyfeltételeket - tudatosan kell fejleszteni;
- közvetlenül az áralakulásra ható eszközként az ármechanizmus hatósági kötöttségeinek csak fokozatos, a piaci viszonyok alakulását tekintetbe vevő oldására kerülhet sor;
- az árfolyam-politikai döntéseknél az árszínvonalra gyakorolt hatásokat növekvő súllyal kell figyelembe venni; ha a külső árak esetleges dinamikus emelkedése miatt indokoltá válik, az árfolyam-politika antiinflációs eszközként is működjön.

A fenti követelmények a tervkonceptió szerves részét alkotják, **a tervkonceptió egésze támasztja alá az árszínvonal növekedési ütemének mérséklését.**

Az inflációs ráta lassításának valóságos lehetőségeit - a mértéket illetően - az árszínvonalat növelő tényezők hatásai is befolyásolják (korlátozzák). Ilyenek mindenekelőtt a gazdaságban meglévő belső feszültségek és hiányok, a nagyon sok területen elkerülhetetlenül növekvő ráfordítások, a belső piaci verseny kibontakozásának nehézségei, az importverseny hiánya.

Emellett fontos körülmény: 1. hogy az erőteljesebb ösztönzést lehetővé tevő keresetszabályozási rendszer - elsősorban az első években - viszonylag dinamikus keresetkiáramlást eredményez; 2. hogy indokolt folytatni a fajlagos támogatások leépítését is.

A fogyasztói árszínvonal-dinamika mérséklődése **mértékének** és ütemezésének kérdéseiben – a jelenlegi ismeretek alapján – két változat létezik. Az egyik megközelítés elsősorban a gazdasági összefüggések feltárásából, a másik inkább a társadalompolitikai megfontolásból indul ki. **A különböző szempontok és megközelítések összeegyeztetése rendkívül nehéz feladatot jelent, ezt eddig nem lehetett megoldani.**

Első változat

A fogyasztói árszínvonal növekedése elsősorban gazdasági oldalról megközelítve egy felső és egy alsó határ között alakulhat.

Az alsó határt két dinamika közül a nagyobbik határozza meg:

- vagy az egész gazdasági mechanizmus működtetése szempontjából kívánatos keresetszabályozási rendszerből és az adott gazdasági fejlődésből együttesen adódó nominálkereset-növekedés az átlagos reálbérek lehetséges alakulásával korrigálva;
- vagy a termelői árszínvonalnak az áremelkedést ésszerűen fékező árpolitika melletti (fogyasztási szerkezetben adódó) növekedése, tekintetbe véve az ártámogatások fajlagos mértékének fenntartását.

A gazdasági fejlődés második változatát alapul véve az 1986-90. közötti időszak első éveiben az alsó határt már nem egyértelműen a „kereseti”, hanem ugyanúgy az „ártényező” határozza meg. Ez a határ 5 % körül lehet, ami lényegében nem teszi lehetővé a fajlagos támogatások mérséklését; ha e folyamatot folytatni kívánjuk, ennél nagyobb fogyasztói árszínvonal növekedés szükséges.

Felső halárként az az eset tekinthető, ha az ártámogatások megszüntetni indokolt részét 1990-ig leépítenénk. Ez a fogyasztói árszínvonal átlagosan évi 6, 5-7%-os növekedése mellett volna lehetséges. Ennek a nehézsége a magasabb árnövekedésen túl abból adódik, hogy mivel jelenleg az árkiegészítés már csak néhány termékcsoporthoz összpontosul, e termékeknél igen magas dinamikájú áremeléseket kellene végrehajtani. Ez társadalompolitikailag nem kívánatosnak tekinthető.

Amennyiben azonban:

- aktívan alkalmazzuk a termelői árszínvonal emelkedését ésszerűen fékező, említett - és más - eszközöket (de kerüljük a mesterkélt megoldásokat) és ezáltal a termelői árszínvonal évi emelkedését valamivel 4 % alá szorítjuk vissza;
- a keresetszabályozási rendszer keretei közötti bérkiáramlást az átmeneti pénzügyi kedvezmények leépítésével, a szigorúbb követelményeket támogató formák még szélesebb körű alkalmazásával és más eszközökkel mérsékeljük, szűkebben határozzuk meg a bérpolitikai intézkedések, illetve a bérpreferencia lehetőségeit, és így az évi keresetnövekedés már az első években érzékelhetően 7 % alá szorítható;

- a fogyasztói árszínvonalat érintő fajlagos fogyasztói támogatásokat csak fokozatosan - de a gazdasági mechanizmus továbbfejlesztésének szükségességét szem előtt tartva érezhető mértékben - építjük le, célul kitűzve azt, hogy 1990-ben a támogatások abszolút összege ne haladja meg az 1985- évit, és e folyamat befejezését az 1990 utáni évekre halasztjuk;

a fogyasztói árszínvonal évi növekedése fokozatosan mérséklődhet: a tervidőszakban 5-6 % között, ezen belül **az első években évi 6 %, a későbbi években 5 % körül** alakulhat. Ezzel az öt év alatt az 1980-85. közötti 39%-nál 8-9 százalékponttal kisebb fogyasztói árnövekedés következne be.

Második változat

Elsősorban társadalompolitikai megközelítésben egy lényegesen alacsonyabb, évi 4-5%-os (inkább a 4%-hoz közelálló) fogyasztói árnövekedés tervezése lenne kívánatos.

Ez - különösen az első két évben - a nominálbér-, illetve munkajövedelem-kiáramlás jelentős visszafogását tenné szükségessé. A keresetek csak mintegy 3%-os növelésére lenne mód (a társadalmi juttatások automatizmusokból adódó bővülése a lakossági jövedelmek lehetséges növekedésének nagyobb hányadát venné igénybe). Ennek a megvalósítása kétféleképpen képzelhető el:

- A jelenlegi keresetszabályozási rendszer keresetnövekmény többletadójának fenntartásával, valószínűleg ennek és más adónemeknek a növelésével, vagy a központi keresetszabályozás általános alkalmazásával. A progresszív keresetszabályozási formák lényegében így bekövetkező feladása azonban a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésétől várt ösztönző hatások kibontakozását alapvetően veszélyeztetné.

- A szocialista szektorban foglalkoztatottak számának gyors csökkentésével, így mindenekelőtt a nem hatékonyan alkalmazott létszám erőteljes leépítésével, ami mérsékelt keresettömeg növekedés mellett is lehetővé tenné az egy főre jutó keresetek dinamikusabb növekedését, az ösztönző keresetszabályozás fenntartását. Ez a foglalkoztatottság számottevő csökkenésével, illetve átrendeződésének gyorsulásával, az egyéni és vállalati konfliktusok fokozott mértékű és valószínűleg nehezen kezelhető keletkezésével járna.

Emellett a termelői árszínvonal növekedését is 2-3%-ra kellene leszorítani. Ehhez - a jelenlegi ismeretek szerint - jelentős mértékben káros mellékhatásokkal járó intézkedéseket is kellene tenni. Így az energiaárak alakítása nem segítené elő a takarékoságot, számos területen növelni kellene a támogatásokat (ami fokozódó elvonást is igényelne); a forint olyan mértékű felértékelését kellene megvalósítani, amely az exportban való érdekeltséget rontaná; az árszabályozásban széles körben kellene alkalmazni adminisztratív módszereket. Az ár- és pénzügyi rendszer belső feszültségei nőnének, az elfojtott inflációs nyomás egyre erősebben jelentkezne.

Az inflációs nyomást elvileg enyhítheti a termelési támogatások csökkentése, a gazdaságtalan termelés széleskörű megszüntetése, valamint a költségvetési kiadások számottevő mérséklése.

Az előbbiek jelentős export-kiesésekkel és import-többletekkel járnának, az utóbbi - amennyiben az oktatást, egészségügyet, stb. is érintené, márpedig jelentős hatás e nélkül nem érhető el - komoly társadalmi feszültségeket keltene.

Részben az előbbiek miatt egyéb fontos gazdaságpolitikai célok megvalósulása is háttérbe szorulna. A belső egyensúlyi viszonyok romlására lehetne számítani mindenhol, ahol az áremelések visszafogása vagy a támogatások megvonása indokolatlanul csökkentené a jövedelmeket és ezért a termelés visszaesne vagy megszűnne. Ez; a hiánypótló behozatal és a kieső kivitel miatti kisebb energia- és anyagimport; valamint a kisebb ösztönzés a teljesítmények növelésére - az alkalmazott módszerektől függően - előzetes megítélés szerint 0, 5-1%-kal lassúbb gazdasági növekedéshez és emiatt alacsonyabb belső felhasználási, így fogyasztási - ennek keretében reálbér növelési - lehetőséghez vezetne (ami viszont ismét magasabb áremelkedést indokolna).

Megoldást jelentene, ha a jelenleg számítottnál magasabb fogyasztásnövekedés lenne a tervkoncepcióba illeszthető. Erre a külső, illetve a belső egyensúly, vagy a beruházások terhére nincs mód, a gyorsabb jövedelemképződés - a III. változat irányába való elmozdulás - pedig nem volt megalapozható.

Az évi 4-5%-os fogyasztói árszínvonal emelkedés tehát olyan nagymértékű prioritást adna e követelménynek, amely - a jelenlegi vizsgálatok eredményei szerint - átrendezné a gazdaságpolitika célrendszerét és a tervkoncepció fő vonásainak módosítását tenné szükségessé.

Összefoglalóan az alábbi következtetések és tennivalók adódnak:

a.) A VII. ötéves tervidőszakban - ésszerű, jelentősebb káros hatásokkal nem járó eszközökkel - határozott antiinflációs állami politikát kell folytatni. Ezzel is meg kell alapozni, hogy a fogyasztói árszínvonal növekedésének üteme az elmúlt évek átlagához képest számottevően mérséklődjön. Ennek megvalósulását illetően előnyösebb a fokozatos, mint tovagyrúzó káros mellékhatásokkal járó egyszeri nagymértékű csökkenés, amit később ismét az infláció gyorsulása követne.

b.) A tervezhető fogyasztói árszínvonal-változás számszerű meghatározására a feltételek még nem érettek, tovább kell vizsgálni az említett változatok megvalósításának feltételeit, eszközeit és hatását. Ugyanakkor a további megalapozó munka feladatai, az elvégzendő vizsgálatok területei, fő kérdései megjelölhetők.

- A munka során a fő figyelmet a fogyasztói árszínvonal mérsékeltebb növekedését megalapozó valós gazdasági feltételek létrehozására kell fordítani. Ennek keretében a legfontosabb, hogy a hatékonyság javulása - a fajlagos energia- és anyagfelhasználás csökkenése, a munka termelékenységének növekedése, a gazdaságtalan termelés visszaszorítása - legalább a tervkoncepció második változatában megjelöltek szerint valósuljon meg.

- Folytatni kell annak elemzését, hogy a termelői árszínvonal növelése mesterséges eszközök nélkül, a termelői áralakulásra ható antiinflációs eszközök összehangolt alkalmazásával hogyan mérsékelhető.

- Felül kell vizsgálni - részben az 1985. évi tapasztalatok figyelembevételével - a bérnövekedés szabályozás oldaláról szükséges minimális mértékét. Ésszerű, pozitív, a hatékony gazdasági fejlődést segítő, kedvezőtlen osztársadalmi hatásokkal nem járó, de a nem hatékony területeken a gazdasági feltételeket szigorító lépéseket kell előkészíteni a bérnövekedési ütem mérséklésére.

c.) Az illetékes állami szervek folytassák az antiinflációs politika feltételeinek és hatásainak vizsgálatát; tervező és irányító munkájukban tekintsék kiemelten fontos feladatnak az árszínvonal-növekedést fékező állami politika hatásos eszközeinek kidolgozását és alkalmazását. Az Állami Tervbizottság a VII. ötéves terv előkészítésének folyamatában, ez év közepén az ezzel kapcsolatban végzett tervezőmunka eredményeit megtárgyalja.

d.) A fogyasztói árszínvonal-növekedés tervezhető mértékéről a további alapos vizsgálatok eredményeit hasznosítva 1986-ra vonatkozóan az 1986. évi népgazdasági terv kidolgozásának menetében, az erről augusztus második felében tárgyalásra kerülő előterjesztés kapcsán javasolunk döntést hozni. Az 1985- évi gazdasági folyamatok megvalósulását - szükség esetén szigorú évközi szabályozással - alapul véve arra kell törekedni, hogy a fogyasztói árszínvonal 1986-ra tervezett növekedése ne haladja meg a 6%-ot.

A fogyasztói árszínvonalnak az 1986-90. évekre tervezhető emelkedésére - az alábbi pontokban foglaltak figyelembevételével - a VII. ötéves terv keretében kell javaslatot tenni.

X X X

A tervezés egész eddigi tevékenységében nagy súlyt helyezett a gazdasági fejlődés minőségi (hatékonysági és egyensúlyi) tényezőiben végbemenő változások elősegítésére, a gazdasági fejlődés ezen alapuló élénkülésének és a belső felhasználás külső követelményekkel összehangolt mértékű bővülésének megalapozására. Az e törekvéseknek megfelelően kialakított törzsváltozat lehetővé teszi a felhalmozás arányának fokozatos növelését, a termelő szféra korszerűsítésének gyorsítását, az életszínvonal érzékelhető emelését. Ezzel szemben az I., legkedvezőtlenebb fejlődési változat bekövetkezése nem adna módot a fenti célok megvalósítására, ezért annak elkerüléséért mindent meg kell tenni. A III. változat az említett célok terén érezhetőbb előrehaladást tenne lehetővé, de megvalósíthatóságának alátámasztása - a korábban jelzett okokból - jelenleg nem vehető figyelembe.

A bemutatott törzsváltozat a reálisan belátható fejlődési sáv felső határához eléggé közel helyezkedik el, emiatt megvalósulásának biztonsága a kívánatosnál kisebb, de a társadalmi elvárásokat így is csak részben elégíti ki.

A tervkonceptióban előzetes jelleggel kitűzött célok realitását és megalapozhatóságát - tekintettel azok viszonylagos feszítettségére is - a további tervezőmunkának még mélyebben is igazolnia kell, azokat a megvalósítás megfelelő eszközeivel egyértelműen alá kell támasztani. **Ha ez sikerül, a tervidőszak folyamán lezárható az 1979-ben megkezdett erőteljesen korlátozó jellegű időszak (amikor a belföldi felhasználás csökkent, szinten maradt, illetve a nemzeti jövedelemnél lényegesen lassabban nőtt), befejezhető a népgazdaság konszolidálásának folyamata és ráléphetünk a világgazdasági kihívásra adandó érdemi válaszadás pályájára: fokozatosan előrehaladhatunk a gazdaság, ezen belül a termelő szféra korszerűsítésében, megkezdhető a lakosság életszínvonalának**

növelése. A társadalmi feszültségek is enyhülhetnek. Valamennyi gond megoldására azonban sem a gazdaságfejlesztés, sem a társadalompolitika terén nem lesz lehetőség.

Azt is tekintetbe kell venni, hogy nemcsak a tervek koncepció, hanem az elfogadásra kerülő terv sem valóság. Mindez nagy erőfeszítéseket, az eddiginél lényegesen célirányosabb munkát igényel és kizárólag csak a megvalósítás eredményessége esetén áll fenn.

A tervek koncepció jóváhagyását követően a tervezőmunka a VII. ötéves népgazdasági tervjavaslat kidolgozásával folytatódik. A munkában tekintetbe kell venni, hogy maga a tervek koncepció is még számos lényeges ponton nem a kívánatos mértékben megalapozott. Ezért a továbbiakban a bizonytalanságok és problémák megoldása a következő területeken kiemelt feladat:

- A KGST tervek koordináció második szakaszában a kívánatos importnövekedést és a hitelkapcsolatok viszonylag elfogadható alakulását szükséges elérni.
- Ki kell dolgozni a nem rubel elszámolású kivitel bővítéséhez és szerkezetének előnyös átalakításához szükséges konkrét külgazdasági feladatokat fontosabb relációk szerint.
- Az ipari fejlődéssel kapcsolatos további tervezőmunkában a fő figyelmet a szükséges strukturális változások, az ipari versenyképesség javulása, ezen belül a nem rubel elszámolású kivitel termelési megalapozására, valamint a termelés, a jövedelemképződés és a beruházások összehangolására kell fordítani.
- A mezőgazdaság fejlődésének tervezése során kiemelt figyelmet a termelés és annak összetétele egyensúlyi, hatékonysági és piaci szempontból viszonylag legkedvezőbb kialakítása, különösen pedig - a fajlagos ráfordítások csökkenésével is - a megtermelt jövedelem kielégítő növekedésének megalapozása kapjon.
- A gazdasági mechanizmus továbbfejlesztésének feladatait programozni célszerű, ennek keretében a hatékonyság erőteljesebb fokozására készítő feltételek kialakítására indokolt a hangsúlyt helyezni.
- Tovább kell folytatni a beruházások viszonylag legkedvezőbb összetételének kialakítására irányuló tervezőmunkát.
- A társadalmi folyamatok tervezésére, ezeknek és a gazdasági folyamatoknak a kölcsönhatására különös figyelmet kell fordítani.
- Részletesen fel kell tárnai az antiinflációs politika lehetséges eszközrendszerét, sokoldalú vizsgálat alapján állásfoglalást kell kialakítani az árszínvonal növekedésének tervezhető mértékéről.

A tervezőmunka második szakaszában - a tervek koncepcióból kiindulva - el kell végezni a részkonceptiók (blokk-konceptiók és gazdaságpolitikai részkonceptiók) szükség szerinti korszerűsítését és a népgazdasági tervek koncepcióhoz való hozzáigazítását, a gazdasági fejlődés fő területeire vonatkozó célok, feladatok és a megvalósítást elősegítő eszközök konkrét megfogalmazását és egymás közötti összehangolását. Folyamatosan kölcsönös összhangot kell biztosítani a hosszú távú tervezés következtetéseivel.

Fel kell tárni és részletesen ki kell dolgozni - indokolt esetekben különböző változatokban - a gazdasági cselekvések módozatait, elő kell készíteni az egymással összhangban álló állami döntéseket (ennek keretén belül a különböző programokat).

A terv kidolgozásakor a koncepciót rugalmasan szükséges kezelni: az előzetes tervezési döntéseket - beleértve a változatokat - folyamatosan ellenőrizni, szükség esetén felülvizsgálni és módosítani kell, indokolt esetben új változatokat szükséges kialakítani. A VII. ötéves tervet nyitottan kell összeállítani és rugalmasan szükséges kezelni: a tervdöntéseket a feltételek lényeges megváltozása esetén a körülményekhez kell igazítani, a tudatosan későbbre halasztott döntéseket a szükséges időben meg kell hozni.

A központi tervezőmunkával párhuzamosan a gazdálkodó szervezetek és tanácsok önállóan, a népgazdasági tervezés eredményeit hasznosítva, az állami döntésekkel számolva kezdik meg középtávú terveik kidolgozását. A népgazdasági tervező szervek gondoskodni fognak a gazdálkodó szervezetek és tanácsok részletes tájékoztatásáról, a tervezőmunkák között a tervezési rendszer elveinek megfelelő kapcsolatok fenntartásáról.

Budapest, 1985. február 27.

TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK

A táblázatokban és az ábrákon található adatok a VII. ötéves népgazdasági tervkoncepció jelenlegi készültségi fokát, a gazdaságpolitikai változatok fő számszerű jellemzőit tükrözik. Elsősorban tájékoztató, orientáló jellegűnek tekintendők, a megvitatás érdemivé tételét szolgálják. Minden adatot (még akkor is, ha technikai okokból egyes esetekben nem így van feltüntetve) egy valószínűségi sáv középértékeként szükséges kezelni, a részletes pontosságra való törekvés igénye nélkül. A további tervezési munkálatok - többek között a véleménycserék - eredményei nyomán e mutatószámok változhatnak, a sávok elmozdulhatnak.

A gazdasági fejlődés fő mutatói gazdaságpolitikai szakaszok szerint

Magnevezés	évi átlagos változás %-ban					
	1968-84	1968-73	1974-78	1979-84	ebből	
					1979-81	1982-84
Nettó nemzeti termelés	4,3	5,9	5,9	1,2	0,9	1,6
Nettó nemzeti termelés cserearány-változással korigálva	3,2	5,9	3,5	0,4	0,5	0,2
Nettó nemzeti termelés belföldi felhasználása	3,0	4,7	6,9	-1,8	-2,1	-1,5
Nettó nemzeti termelés és belföldi felhasználásának ütemkülönbsége	1,3	1,2	-1,0	3,0	3,0	3,1
GDP /hozzáadott érték/	4,3	6,0	5,6	1,7	1,5	2,0
GDP cserearány-változással korigálva	3,7	5,9	4,1	1,1	1,2	1,0
GDP belföldi felhasználásra	3,4	5,0	7,0	-0,9	-1,2	-0,6
GDP és belföldi felhasználásának ütemkülönbsége	0,9	1,0	-1,4	2,6	2,7	2,6
Lakosság fogyasztása	3,6	5,3	4,2	1,3	1,8	0,9
Népgazdasági beruházások	3,8	7,7	7,9	-3,6	-3,1	-4,1
Export összesen	7,7	11,9	5,8	5,6	5,2	6,0
- rubel viszonylat	6,7	9,3	6,1	4,6	3,5	5,8
- nem rubel viszonylat	8,3	14,2	5,6	6,5	6,8	6,2
Import összesen	5,7	10,3	9,3	-1,2	-1,8	-0,8
- rubel viszonylat	6,4	10,5	8,7	0,6	0,1	1,0
- nem rubel viszonylat	5,0	10,2	9,8	-2,5	-3,1	-2,4

^{1/} Az időszak utolsó évében

^{2/} Kumulált veszteség folyó árakon

^{3/} 1974-84

A gazdasági fejlődés fő mutatói gazdaságpolitikai szakaszok szerint

évi átlagos változás %-ban

Magnevezés	1968-84	1968-73	1974-78	1979-84	ebből	
					1979-81	1982-84
GDP export-hányadosának változása	3,3	6,0	0,5	3,8	4,2	3,3
GDP import-hányadának változása	1,9	3,8	3,8	-2,8	-2,8	-2,8
Kivitel +/+, behozatal /-/ többlet a GDP%-ában ¹ (folyó áron)	x	5,5	-1,9	x	1,1	3,6
Cserearányromlás ² az időszak egészében az 1973-as árakhoz, mdFt	670 ³	x	175	495	187	308
Adósságváltozás*						
- milliárd rubel	1,4	-0,4	0,2	1,6	0,8	0,8
- milliárd dollár	6,1	0,3	5,2	0,6	1,4	-0,8
Az adósság állomány aránya a kivitelhez az időszak végén %	x	21,9	94,8	x	97,8	96,9
- rubel viszonylat	x	-4,7	3,4	x	18,3	23,8
- nem rubel viszonylat	x	493	196,1	x	165,3	160,8
Az adósság állomány aránya a kivitelhez az időszak végén %	x	11,9	17,2	x	28,2	35,1
- rubel viszonylat	x	7,6	3,2	x	1,6	3,3
- nem rubel viszonylat	x	16,4	32,8	x	50,7	62,9
Az adósságállomány aránya az időszak végén (%)						
- nettó nemzeti termeléshez	x	8,9	39,2	x	40,8	42,1
- a hozzáadott értékhez	x	8,3	34,4	x	35,7	37,9

^{1/} Az időszak utolsó évében^{2/} Kumulált veszteség folyó árakon^{3/} 1974-84

*/ (+) növekvés; (-) csökkenés

A gazdasági fejlődés fő mutatói gazdaságpolitikai szakaszok szerint

évi átlagos változás %-ban

Megnevezés	1981-85	1986-90			1985-90			ebből					
								1985-87			1988-90		
		I.	II.	III.	I.	II.	III.	I.	II.	III.	I.	II.	III.
Nettó nemzeti termelés	2	2	3	4	2	3	3,5	2	2,5	3	2-2,5	3,5	4
Nettó nemzeti termelés cserearány-változással korrigálva	1	1,8	2,8	3,5	1,8	2,7	3,2	1,6	2,3	2,7	2	3	3,5-4
Nettó nemzeti termelés belföldi felhasználása	-0,6	1,5-2	3	3,5	1,5	2,5	3-3,5	0,5-1	2	2,5	2-2,5	3,5	4
Nettó nemzeti termelés és belföldi felhasználásának ütemkülönbsége	2,6	0,3	0	0	0,5	0,5	0,5-0	1-1,5	0,5	0,5	0	0	0
GDP /hozzáadott érték/	2,3	2-2,5	3	3,5	2-2,5	3	3,5	2-2,5	2,5-3	3-3,5	2,5	3-3,5	4
GDP cserearány-változással korrigálva	1,5	2	2,8	3,5	2	2,8	3,3	2	2,5	3	2-2,5	3	3,5-4
GDP belföldi felhasználásra	0,2	2	3	3,5	1,5-2	2,5-3	3-3,5	1-1,5	2-2,5	2,5	2,5	3-3,5	4
GDP és belföldi felhasználásának ütemkülönbsége	2,1	0,5-0	0	0	0,5	0,5-0	0,5-0	1	0,5	0,5-1	0	0	0
Lakosság fogyasztása	1,3	1,5	2	2,5	1,5	2	2-2,5	1	1,5	1,5-2	2	2,5	2,5-3
Népgazdasági beruházások	-3,1	2	5	6-7	2	4-5	5-6	0	3	3,5-4	3-4	5-6	7-8
Export összesen	5,5	3	3	3,5	3-3,5	3-3,5	4	3,5-4	3,5-4	4	2,5-3	2,5	2,5-3
- rubel viszonylat	5,4	3-4	3	3	4	3-3,5	3,5	4,5-5	4	4	2,5-3	2-2,5	3
- nem rubel viszonylat	5,6	2-3	3	4	3	3-3,5	4	3	3,5	4	2,5-3	3	4
Import összesen	0,3	3	3,5	4,5	3	3,5	4-4,5	2,5-3	3,5	4	3,5	3,5	4,5
- rubel viszonylat	0	2	2	3	2	2	2-3	2	2	2	2	2	2,5-3
- nem rubel viszonylat	0,6	4	5	6	4	5	6	3-3,5	5	5,5	5	5	6

^{1/} Az időszak utolsó évében^{2/} Kumulált veszteség folyó árakon^{3/} (+) növekvés; (-) csökkenés

A gazdasági fejlődés fő mutatói gazdaságpolitikai szakaszok szerint

évi átlagos változás %-ban

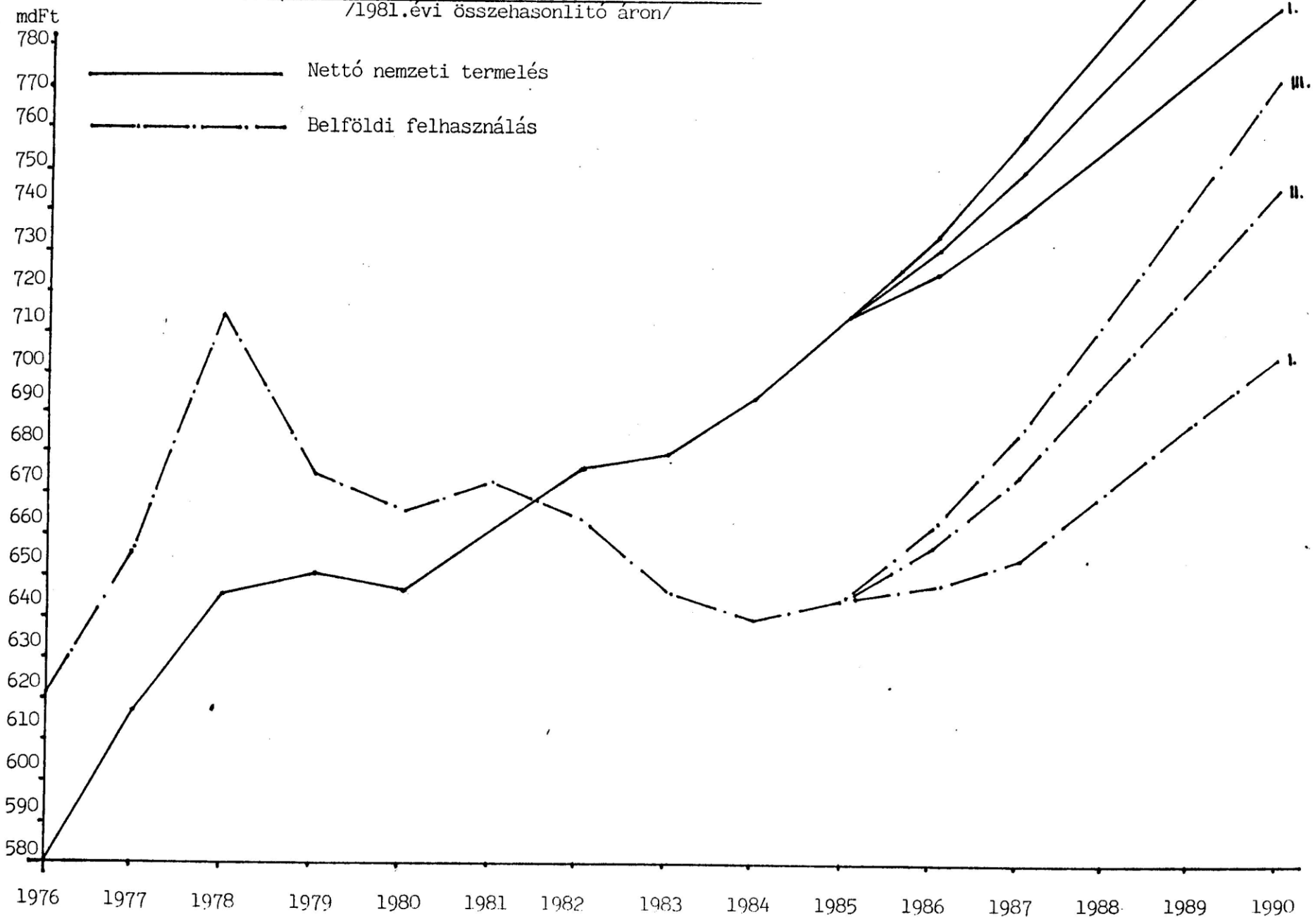
Megnevezés	1981-85	1986-90			1985-90			ebből							
								1985-87			1988-90				
		I.	II.	III.	I.	II.	III.	I.	II.	III.	I.	II.	III.		
GDP export-hányadosának változása	3	0,7	-0,1	0	0,9	0,2	0,3	1,5	1	0,9	0,3	-0,5	-0,1		
GDP import-hányadosának változása	-1,8	0,8	0,6	0,8	0,9	0,5	0,7	0,5	0,8	0,7	1	0,3	0,7		
Kivitel +/-, behozatal /-/ többlet a GDP%-ában ¹ (folyó áron)	3,8	x	x	x	x	x	x	3,8	2,9	2,9	2,2	1,5	1,5		
Cserearányromlás ² az időszak egészében az 1973-as árakhoz, mdFt	80	200	190	190	230	220	220	100	95	95	130	125	125		
Adósságváltozás*															
- milliárd rubel	0,7	-2,2-	-1,7	-1,5-0-1	-2,4-	-1,9	-1,7-	-1,2	-1,3-	-1	-1-	-0,7	kb. -1	kb. -0,5	
- milliárd dollár	-1,2	-2,1-	-1,7	-1,2-	-0,7	-2,4-	-2	-1,5-	-1	-1,4-	-1	-1-	-0,6	kb. -1	kb. -0,5
Az adósság állomány aránya a kivitelhez az időszak végén %	85,0	x			x			60	67-70		35-37		50		
- rubel viszonylat	20,0	x			x			0-5	8-13		a/	0-6			
- nem rubel viszonylat	140,0	x			x			105	110-120		65-70		80-85		
Az adósság állomány aránya a kivitelhez az időszak végén %	34,0	x			x			25-27	26-27		15,0		18-20		
- rubel viszonylat	3,0	x			x			0-5	3-5		a/	0,4			
- nem rubel viszonylat	60,0	x			x			45	45		27		30		
Az adósságállomány aránya az időszak végén (%)															
- nettó nemzeti termeléshez	37	x			x			26	28-30		15		20		
- a hozzáadott értékhez	33,0	x			x			24	25-27		14		18		

^{1/} Az időszak utolsó évében^{2/} Kumulált veszteség folyó árakon^{3/} (+) növekvés; (-) csökkenés

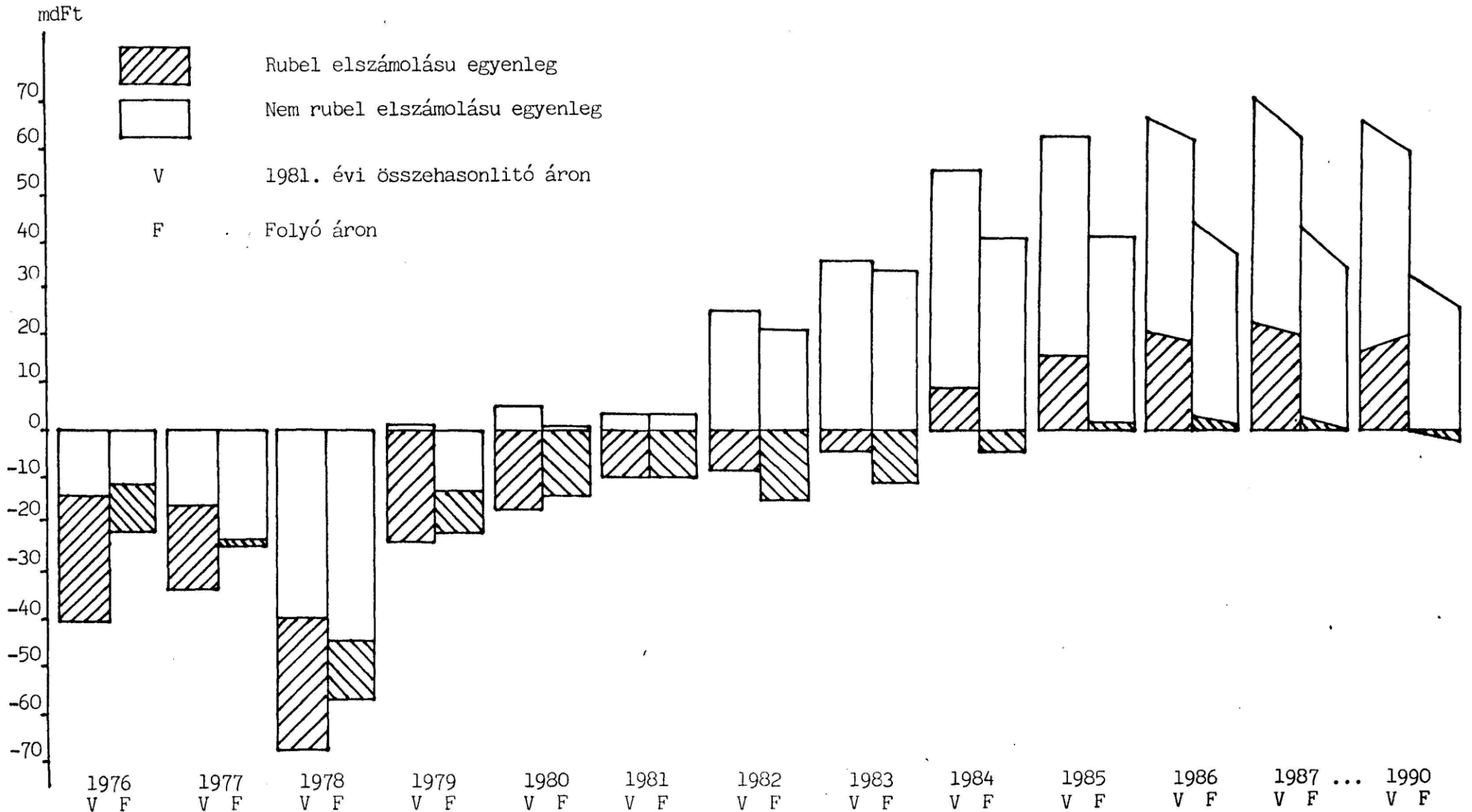
a/ Nettó hitelnyújtói pozíció alakul ki.

1.sz.ábra

Nettó nemzeti termelés és belföldi felhasználás.
/1981.évi összehasonlító áron/

Az áruk és szolgáltatások külkereskedelmi forgalma egyenlegének alakulása

Külgazdasági feltételek és egyensúlyi követelmények

Megnevezés	1980	1985	1987		1990		1981-85	1986-1990	
			I.	II-III.	I.	II-III.		I.	II-III.
			összesen						
<u>Rubel viszonylat /millió rubel/</u>									
Közép- és hosszú lejáratú hitelfelvétel	250	kb. 200	0-50	200-250	0-50	200-250	1760	100-200	1000-1300
Közép- és hosszú lejáratú hiteltörlesztés	130	kb. 200	320	320	280	280	765	1500	1500
Nettó adósságállomány az év végén	720	1500	100-600	700-1000	300-800 ¹	0-500	x	x	x
Áruforgalmi egyenleg /folyó áron/	-538	0-100	200-400	0-100	150-200	0-100	-1490	800-1000	100-400
<u>Nem rubel viszonylat /milliárd dollár/</u>									
Közép- és hosszú lejáratú hitelfelvétel	1,7	1,5	1,4	1,6	1,4	1,6	9,9	7-7,5	8-8,5
Közép- és hosszú lejáratú hiteltörlesztés	1	2	1,7	1,8	1,5	1,6	7,8	8-8,5	8,5-9
Nettó adósságállomány az év végén	7,3	6,3	5,4-5,6	5,7-5,9	4,1-4,5	5,1-5,5	x	x	x
Áruforgalmi egyenleg /folyó áron/	-0,2	0,6-0,7	0,6-0,7	0,5-0,6	0,4-0,5	kb. 0,3	2	kb. 3	2-2,5

^{1/} nettó követelés

A gazdasági fejlődés néhány minőségi jellemzője

1981. évi áron

Megnevezés	1980	1985	1987			1990		
			I.	II.	III.	I.	II.	III.
<u>100Ft nettó nemzeti termelésre jutó</u>								
- import	48,2	44,8	46	46	46	47	46	46,5
ebből: Rbl viszonylat	23,7	21,4	22	21,5	21,5	21,5	20,5	20,5
Nem Rbl viszonylat	24,5	23,4	24	24,5	24,5	25,5	25,5	26
- export	45,3	53,5	55	54	54	55,5	53,5	53,5
ebből: Rbl viszonylat	20,2	23,6	25	24	24	25	23,5	30,5
Nem Rbl viszonylat	25,1	29,9	30	30	30	30,5	30	
<u>100Ft importra jutó export</u>								
- folyó áron	94,8	110,3	110	108	108	106	104	104
- 1981. évi áron	94,0	119,6	121	118	118	118	115	115
Fajlagos anyagfelhasználás /%/	62,3	62,5	62,5	62,5	62,5	62	62	65
- iparban	74,8	73,2	73	73	73	72	72	71
- mezőgazdaságban	60,7	59,9	60	60	60	60	60	60
Fajlagos energiafelhasználás a nettó nemzeti termeléshez /PJ/mdFt/	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6
			1985/1980			1990/1985		
						I.	II.	III.
Egy lakosra jutó nettó nemzeti termelés			111,1			112-113	117-118	120-122
<u>Anyagi ágakra:</u>								
Komplex hatékonysági mutató			109,3			115-116	117-118	120-123
Egy foglalkoztatottra jutó nettó termelés			114,7			123-125	117-119	127-128
Egységnyi állóeszköz- állományra jutó nettó nemzeti termelés			97			98-100	99-101	100-102

Termelés és felhasználása

évi átlagos változás %-ban

Megnevezés	1985/ 1980	1987/1985		
		I.	II.	III.
Bruttó nemzeti termelés	2,6	1,5-2	2,5	3
ebből: Ipari bruttó termelés	2,3	1,5-2	2,5	3
Mezőgazdasági bruttó termelés /ágazat/	4,4	1,5-2	2-2,5	2,5-3
Mezőgazdasági termékek termelése	2,5	1	1-1,5	1,5
Nettó nemzeti termelés	2,0	1,5-2	2,5-3	3-3,5
Nettó nemzeti termelés cserearány- változással korrigálva	1,0	1,5	2,5	3
GDP /Hozzáadott érték/	2,3	2	2,5-3	3-3,5
GDP /Hozzáadott érték/ cserearány- változtatással korrigálva	1,5	1,5-2	2,5	3
Nettó nemzeti termelés belföldi felhasználásra	-0,6	0,5-1	2,5	3
ebből: Lakosság összes fogyasztása	1,3	0,5-1	1,5	2
Közösségi összes fogyasztás	1,7	3	2,5	2,5
Nettó felhalmozás	-11,7	-4- -3	7-9	10-11
ebből: Állóeszközök nettó felhalmozása	-13,5	-10	5	8
GDP belföldi felhasználása	0,1	-1,5	2,5	3
ebből: Népgazdasági beruházások	-3,1	-1-0	3-4	4-5
ebből: szocialista szektor	-4,3	-3- -1	3-4	4-5
lakosság beruházás	6,9	3-4	3-4	3-4

Termelés és felhasználása
(folytatás)

évi átlagos változás %-ban

Megnevezés	1990/1987			1990/1985		
	I.	II.	III.	I.	II.	III.
Bruttó nemzeti termelés	2-2,5	2,5-3	3-3,5	2	2,5-3	3
ebből: Ipari bruttó termelés	2	2,5-3	3-3,5	2	2,5-3	3-3,5
Mezőgazdasági bruttó termelés /ágazat/	2	2,5-3	3	2	2,5	3
Mezőgazdasági termékek termelése	1-1,5	1,5-2	2	1	1,5	2
Nettó nemzeti termelés	2-2,5	3,5	4	2	3	3,5
Nettó nemzeti termelés cserearány-változással korigálva	2	3	3,5-4	1,8	2,8	3,5
GDP /Hozzáadott érték/	2,5	3-3,5	4	2-2,5	3	3,5
GDP /Hozzáadott érték/ cserearány-változtatással korigálva	2-2,5	3	3,5-4	2	2,8	3,5
Nettó nemzeti termelés belföldi felhasználásra	2-2,5	3,5	4	1,5-2	3	3,5
ebből: Lakosság összes fogyasztása	2	2,5	2,5-3	1,5	2	2,5
Közösségi összes fogyasztás	2	3	3	2,5	3	3
Nettó felhalmozás	5	10	13	1-2	10	12-13
ebből: Állóeszközök nettó felhalmozása	6	12	16	-1-0	10	12-13
GDP belföldi felhasználása	2,5	3-3,5	4	2	3	3,5
ebből: Népgazdasági beruházások	3-4	5-6	7-8	2	5	6-7
ebből: szocialista szektor	3-4	6	8-9	2	5	7-8
lakosság beruházás	2-3	2-3	2-3	3	3	3
Népgazdasági beruházások ¹	x	x	x	96-97	107-108	111-112
ebből: szocialista szektor ¹	x	x	x	91-92	103-105	108-110
lakossági beruházás ¹	x	x	x	125	125	125

¹/ 1986-1990 / 1981-198

5. számú táblázat

A belföldi felhasználás arányai

1981. évi áron %-ban

Megnevezés	1978	1980	1985	1987			1990		
				I.	II.	III.	I.	II.	III.
GDP-ben /Hozzáadott értékben/									
A.) ebből: Termelő jellegű felhasználás	26,6	21	17,2	17	18	19	18	20	21
1.) Lakosság célú felhasználás	64	68,8	71,7	71	71	70	71	69	68
2.) Egyéb felhasználás	9,4	10,2	11,1	12	11	11	11	11	11
B.) ebből: Végső fogyasztás	65,1	70,4	74,8	75	74	73	74	72	71
Bruttó felhalmozás	34,9	29,6	25,2	25	26	27	26	28	29
<u>Nettó nemzeti termelésben</u>									
ebből: Végső fogyasztás	73,7	81,5	90,0	91	89	88	90	86	85
Nettó felhalmozás	26,3	18,5	10,0	9	11	12	10	14	15
<u>Nemzeti jövedelem</u>									
ebből: Anyagi fogyasztás	71,8	80,1	90,3	90	88	87	89	85	84
Nettó felhalmozás	28,2	19,9	10,8	10	12	13	11	15	16

1.) Termelő és anyagi infrastrukturális beruházások, készletfelhalmozás

2.) Lakossági fogyasztás, nem termelő infrastrukturális beruházások a közigazgatás beruházásai nélkül

A főbb életszínvonal és foglalkoztatási mutatók alakulása

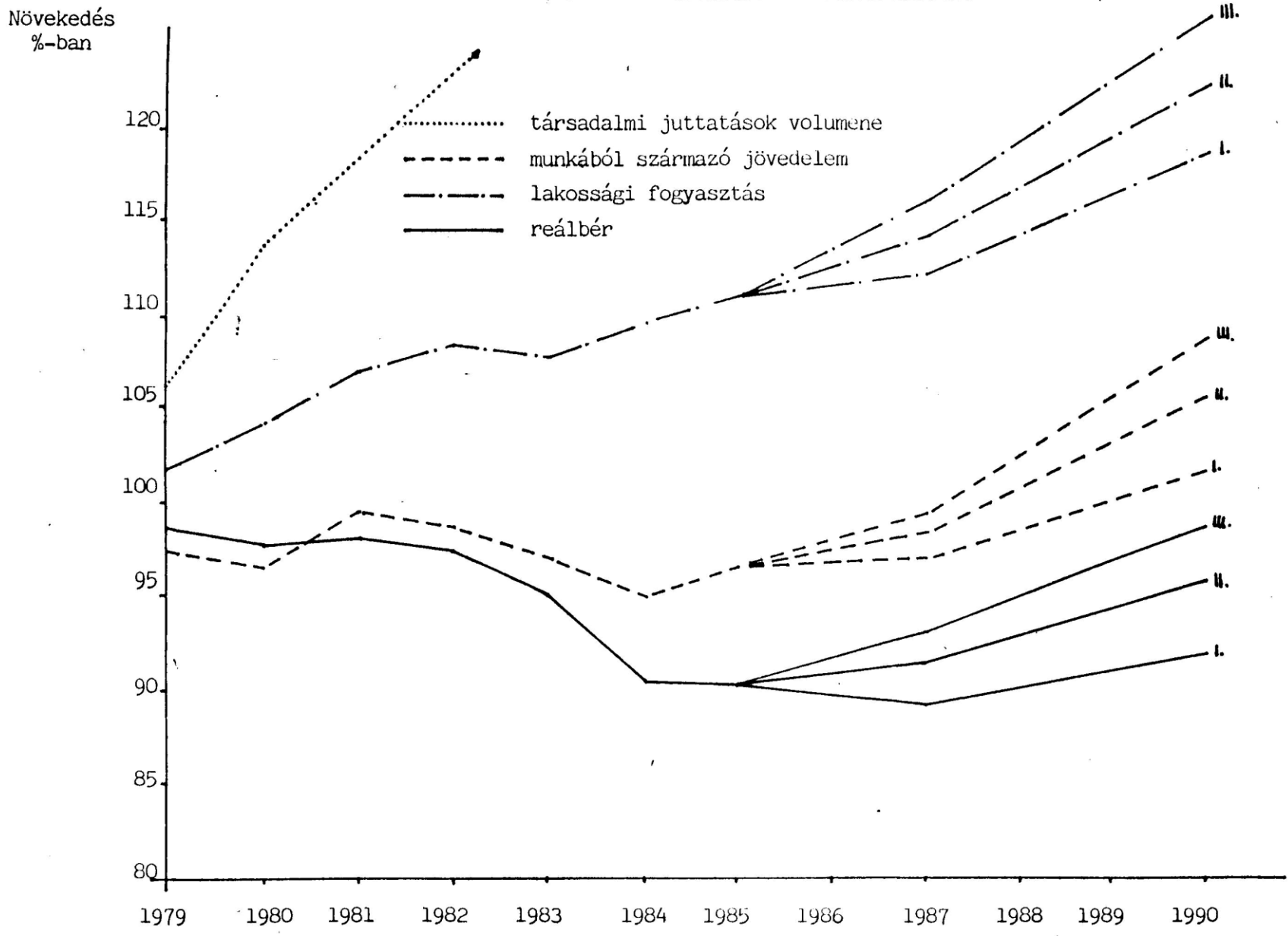
évi átlagos változás %-ban

Megnevezés	1985/ 1980	1987/1985			1990/1987			1991/1985		
		I.	II.	III.	I.	II.	III.	I.	II.	III.
A lakosság fogyasztása	1,3	0,5-1	1,5	2-2,5	2	2,5	2,5-3	1,5	2	2,5
Egy főre jutó reáljövedelem	1,4	0,5-1	1,5-2	2,5	2-2,5	2,5-3	3	1,5-2	2-2,5	2,5-3
Munkavédelem volumene	0,5	0-1	1,5	1,5-2	1,5-2	2-2,5	2,5-3	1-2	2	2,5
Egy keresőre jutó reálbér:										
- munkások és alkalmazottak	-1,2	-1- -0,5	0-1	1-1,5	1-1,5	1-1,5	2	0,5	1,0	1,5
- t. sz. keresők	-1,2	-1- -0,5	0-1	1-1,5	1-1,5	1-1,5	2	0,5	1,0	2
Társadalmi juttatások volumene	2,5	1,5	2-2,5	3-3,5	2,5-3	3-3,5	3-3,5	2-2,5	2,5-3	3-3,5
Népesség száma ¹	-0,1		-0,3			-0,2			-0,2	
Aktív keresők ¹	-0,4		-0,7			0,1			-0,2	
ebből: - közvetlen termelők	-1,2		-1,2			-1,2			-1,2	
- termelő infrastruktúrában foglalkoztatottak	0,5		-0,4			0,7			-0,6	
- nem termelő infrastruktúra foglalkoztatottak	1,1		0,4			1,5			1,1	

¹/ év végi adatok alapján

3.számú ábra

Néhány életszínvonal-mutató alakulása /1978 = 100 %/

A lakossági infrastruktúra fejlesztésének főbb adatai

Megnevezés	1981-1985.	1986-1990.	
		I.	II.
<u>Lakásellátás</u>			
Lakásépítés összesen /ezer db./	375	345	360
ebből: állami lakásépítés /ezer db./	80	55	60
100 lakásra jutó lakosok száma /fő/ ¹	280	261	259
Közműves vízellátásban részesülő lakosság aránya az összes lakossághoz /%/ ¹	84,0	89	90
Közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya az összes lakáshoz /%/ ¹	40,0	44	
<u>Egészségügyi és szociális ellátás</u>			
Gyógyintézeti ágy létesítése /ezer db./	8,4	5,5	6,0
10 ezer lakosra jutó gyógyintézeti ágy /db./ ¹	96,2	101	102
Bölcsődei férőhelyfejlesztés /ezer db./	10,6	4	4
100 bölcsődés korúra jutó bölcsődei férőhely /fő/ ¹	20,3	22	22
Szociális otthoni férőhelyfejlesztés /ezer db./	5,5	8	8
<u>Oktatás</u>			
Óvodai férőhelyfejlesztés /ezer db./	63,3	12	12
100 óvodáskorúra jutó óvodai férőhely /db./ ¹	90,2	106	106
Általános iskolai osztályterem fejlesztés /ezer db./	10,4	4-4,5	4,5-5
Egy tanulócsoporthoz jutó ált. iskolai tanulók száma /fő/ ¹	27	25	25
Középiskolai osztályterem fejlesztés /ezer db./	1,2	1,7	1,7
Egy osztályra jutó középiskolai tanulók száma /fő/ ¹	32,8	33	33

^{1/} Az adatok az időszak utolsó évére vonatkoznak

Beruházások megoszlása
II. változat

1981. évi áron, %-ban

Megnevezés	1982-84	1985	1985-87	1988-90	1981-85	1986-90
Bányászat és villamos energiaipar	11,8	12,6	12-12,5	9	11,7	10-10,5
Kohászat	2,7	1,6	1,5	1,5	4,6	1,5
Feldolgozóipari ágazatok	12,9	13,2	13,5	15-15,5	12,8	14,5-15
Ipari blokk	27,4	27,4	27-27,5	25,5-26	27,1	26-27
Élelmiszergazdaság	16,9	15,8	15,5	17-17,5	17	16,5-17
Építő- és építőanyag-ipar	2,7	2,6	2,5	3	2,8	3
Termelő infrastruktúra	22,4	21,6	21,5	22-22,5	22,5	22
Nem anyagi ágazatok	30,6	32,6	33	31-31,5	30,6	32
- ebből: magánberuházás	14,9	17,9	18	16-17	14,9	19-20
Népgazdaság összesen:	100	100	100	100	100	100

Az egyes területek beruházási ráfordításának és hozzáadott értékének /GDP/ aránya

1981. évi áron, %-ban

Megnevezés	1982-84	1985-87			1988-1990			1981-85	1986-1990		
		I.	II.	III.	I.	II.	III.		I.	II.	III.
Bányászat és villamos energiaipar	38,9	38	38	38	30	30	33	38,3	34	34	35
Kohászat	42,6	23	23,0	26	24	26	29	41,3	24	25	28
Feldolgozóipari ágazatok	14,3	12	13	13	11	15	17	14,5	11	14	15
Ipari blokk	21,7	18	19	19	16	19	21	21,6	17	19	20
Élelmiszergazdaság	19,3	15	16	17	16	19	20	19,5	16	18	19
Építő- és építőanyag ipar	8,2	7	8	8	8	9	10	8,6	8	9	9
Termelő infrastruktúra	30,2	25	26	26	24	30	30	30,3	24	28	29
Nem anyagi ágazatok	58,9	57	58	58	59	59	58	59,3	58	59	58
Népgazdaság összesen:	24,8	22	23	23	21	24	25	24,8	21	23	24

10. számú táblázat

Az egyes területek beruházási ráfordításainak és nettó állóeszköz-állományának aránya

1981. évi áron, %-ban

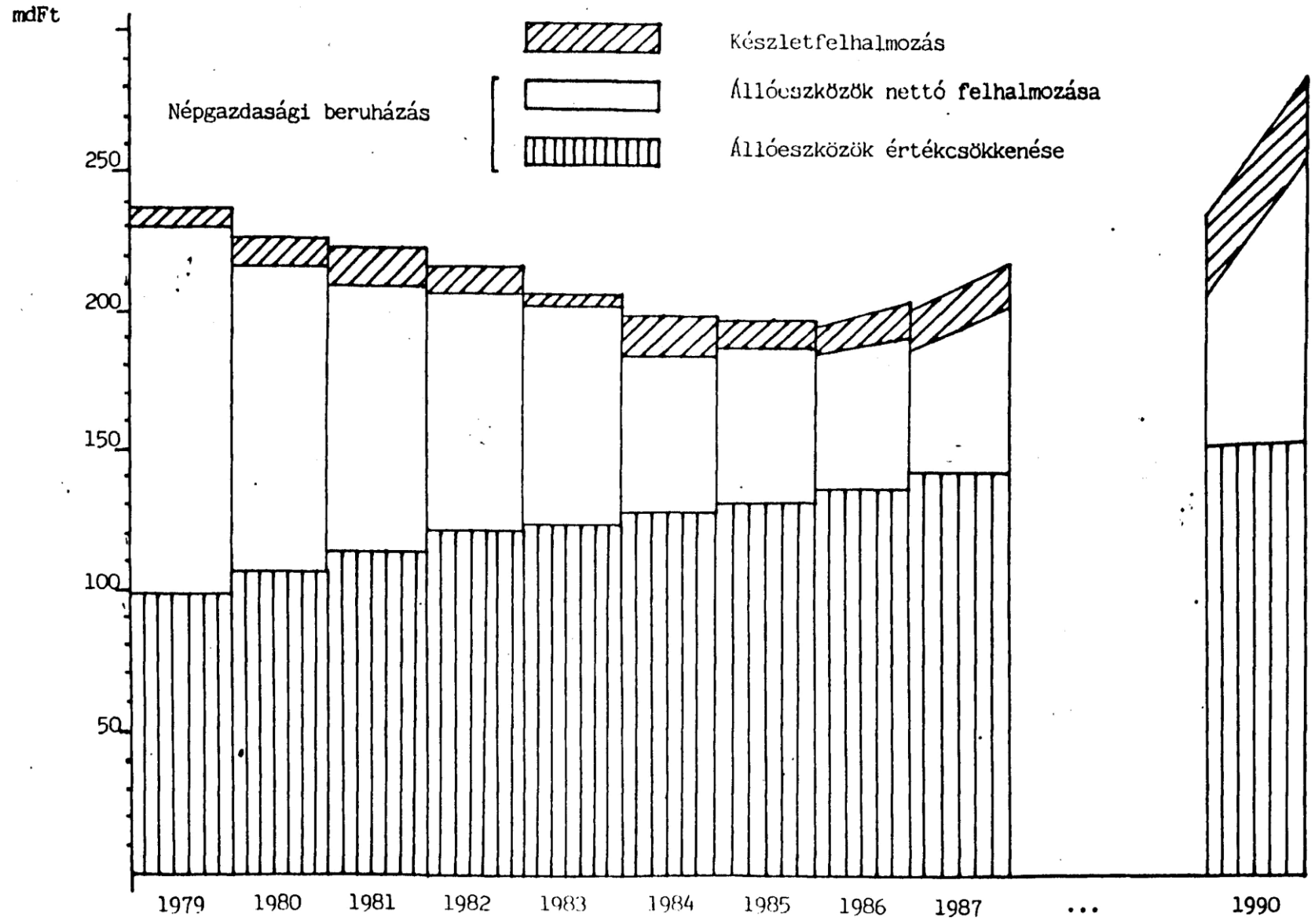
Megnevezés	1980	1985	1987			1990		
			I.	II.	III.	I.	II.	III.
Bányászat és villamos energiaipar	22	14,7	13	13	13	11	11,5	12,5
Kohászat	26	4,9	5	5	6-6,5	7-7,5	7	7
Feldolgozóipari ágazatok	9,7	8,8	8-8,5	10	10	9,5-10	12,5	15
Ipari blokk	13,4	10,3	9	10	10,5	10	11,5	13
Élelmiszergazdaság	10	7,3	7,5	7,5-8	8,5	9	10	10
Építő- és építőanyag ipar	10,9	6,9	7-7,5	8,5	9	10	11	12
Termelő infrastruktúra	7,5	5,3	5	5-5,5	5-5,5	5	6,5	6,5-7
Nem anyagi ágazatok	7,8	6	5,5	6	6	5,5	5,5	5,5-6
Népgazdaság összesen:	10,9	6,8	6	7	7	6,5	7,5	8

A szocialista szektor beruházásainak volumene
/1981. évi összehasonlító áron/

5.számú ábra

A bruttó felhalmozás és összetevőinek alakulása /1981. évi összehasonlító áron/

1. sz. mellékletAz Ipari Minisztérium által az ipar fejlődésére kidolgozott IV. változat és az Országos Tervhivatal azzal kapcsolatos véleménye

Az Ipari Minisztérium megküldte véleményét „Ipari álláspont a VII. ötéves népgazdasági terv koncepciójához” címmel, és ebben a következő álláspontot fogalmazza meg:

„Az Ipari Minisztérium az ipar jövőbeni feladatait meghatározó KB határozat megvalósítása érdekében kidolgozott egy olyan IV. változatnak tekinthető koncepciót, amelynek célja, hogy az ipar jövedelemtermelő képessége - a hatékonyság javulásának és a termelés emelkedésének eredményeként - tovább növekedjék. A keletkező többletjövedelem egy része a magasabb beruházási szükséglet forrásának fedezetéül szolgál.

Az Ipari Minisztérium álláspontja szerint e változat megalapozza az ipar dinamizálásának feltételeit, lehetővé teszi:

- az ipar hosszabb távú fejlődését;
- természeti kincseink gazdaságos hasznosítását;
- a mezőgazdaság versenyképességének növelését elősegítő gépipari elektronizált fejlesztést és korszerű vegyi termék szükséglet kielégítését;
- az elektronika, különösen a mikroelektronika jelentős fejlődését;
- az anyagot és energiát takarékosan felhasználó technológiák elterjedését;
- a magasabb színvonalú szellemi és összetettebb, magas műszaki színvonalú technikával ember-gép rendszerben kifejtett fizikai munka arányának növelését.

A változat lehetőséget nyújt arra is, hogy a tervidőszak végére a népgazdasági tervkoncepció III. változatában szereplő nem rubel elszámolású exportkövetelményénél kissé magasabb exportteljesítést tegyen lehetővé, amelynek feltétele, hogy - további rubel viszonylatú importnövekmény mellett - a rubel viszonylatú export is bővüljön. Ennek elérésére az Ipari Minisztérium további intézkedéseket kezdeményezett.”

Ez a változat a termelés 3, 8%-os (a rubel elszámolású export 6, 4%-os, a konvertibilis viszonylatú export 5, 5%-os) évi növelését irányozza elő, és ehhez a VII. ötéves tervidőszakra az iparban 386-426 milliárd forint beruházás megvalósítását tartja szükségesnek.

Az Országos Tervhivatal véleménye szerint a javasolt IV. változat nem építhető be a népgazdasági tervkoncepcióba.

1.) Az Ipari Minisztérium által javasolt rubel elszámolású exportnövekedés eredményeként a népgazdasági tervkoncepcióban számolt II. változathoz képest 1990-ben összehasonlító árakon mintegy 30 milliárd forint (1, 1 milliárd rubel) ipari többletkivitel realizálódna. Öt év alatt a kivitel többlete egyenletes felfutással számolva 86 milliárd forint, 3, 2 milliárd rubel- gyorsuló ütemű, főleg az időszak második felében erőteljes felfutással ennél kevesebb, 60 milliárd forint, 2-2, 5 milliárd rubel - lenne.

Az eddigi tervkoordinációs tárgyalások tapasztalatai alapján ugyanakkor nem igazolódott az Ipari Minisztérium feltételezése, amely szerint a rubel viszonylatú behozatal a tervkoncepcióban alapul vettéhez képest érdemben tovább növelhető lenne. Egyetértünk azzal, hogy a tervkoordinációs munka során keresni kell a fizetőképes keresletet kielégítő rubel viszonylatú behozatal további bővítésének lehetőségeit. Ennek mértékéig áll érdekünkben a kivitel fokozása. Ez a gondolat szerepel az Országos Tervhivatal, a VII. ötéves népgazdasági terv kidolgozásához benyújtott Irányelveiben is. A tervkoncepcióban azonban csak a kellő biztonsággal számításba vehető behozattal lehet számolni. A jelenlegi ismeretek szerint ezért a kivittelt - a Progressz gázvezetékhez történő ipari export nélkül - öt év alatt 13-15%-kal szükséges növelni. A népgazdasági tervkoncepció III. változata számol további - jelenleg igen kedvező esetben maximálisan elérhetőnek tekinthető - bővítési lehetőségekkel, a rubel elszámolású kivitel e kedvező esetben öt év alatt kb. 17%-kal növekedhet.

Összességében: miután az e viszonylatú import a tervkoncepcióban feltételezethez képest a mai ismeretek szerint tovább érdemben nem növelhető, ezért a javasolt rubel elszámolású export realizálódása esetén érdekeinkkel ellentétesen a népgazdasági tervkoncepció törzsváltozatában számított 1, 2 milliárd rubel nettó adósság csökkenéssel szemben további 2, 2-3, 2 milliárd rubel értékű nettó forráskihelyezés következne be.

2.) Mivel a rubel viszonylatú kivitel Ipari Minisztérium által javasolt növeléséhez szükséges anyagok rubel elszámolásból és hazai termelésből nem (illetve az utóbbiból legfeljebb kisebb hányadban) állnak rendelkezésre, ezért ezek nagyjából csak a nem rubel elszámolású áruforgalomból szerezhetők be, vagy a növekvő termelés importigényének kielégítéséhez vissza kellene tartani egyes területeken a nem rubel viszonylatú kivittelt. Ez - az évenkénti export-felfutástól és a hazai anyagtermelés növelése lehetőségeitől függően - 1990-ben 250-350 millió dollárral, öt év alatt 500 millió-1 milliárd dollárral rontaná a nem rubel viszonylatú áruforgalmi egyenleget.

Miután az Ipari Minisztérium növekvő belföldi célú termeléssel számol, ennek nem rubel elszámolású halmozott importvonzata tovább rontja az áruforgalmi egyenleget. A számításba vett bővülő nem rubel elszámolású kivitel viszont csak a nettó devizahozammal megegyezően - azaz az ehhez tartozó dollár viszonylatú behozattal csökkentve - javítaná az áruforgalmi aktívumot. Ezek együttesen 100-200 millió dollárral javítanák az áruforgalmi egyenleget.

Az Ipari Minisztérium által javasolt nem rubel elszámolású exportnövekedés tehát csak kis részben nyújt fedezetet a javasolt változat által gerjesztett növekvő importra. Emellett az Országos Tervhivatal és más tervező szervek véleménye szerint is a népgazdasági tervkoncepcióban alapul vett II. változat exportdinamikája nem kellően megalapozott a valós termelési és piaci lehetőségek oldaláról; az ehhez képest feltételezett többlet export realitása tehát erőteljesen megkérdőjelezhető.

3.) A fentiekből az is következik, hogy az Ipari Minisztérium által javasolt IV. változat realizálódása esetén, a belföldön felhasználható források nem növekednének. A rubel viszonylatú nem ellentételezett többletkivitel miatt 1990-ben 30 milliárd forinttal, öt év alatt 60-90 milliárd forinttal csökkenteni kellene a belföldön felhasználható GDP-t. Ez vagy a beruházások, vagy a lakossági fogyasztás ilyen mértékű csökkentését tenné szükségessé, vagy mindkét területet érintené. Ha kizárólag a lakossági fogyasztás korlátozásával oldanánk fel a keletkező feszültséget, akkor a lakossági fogyasztás növekedése a törzsváltozatban számított, mintegy 10%-os emelkedéssel szemben csak 4-5 % lenne, ami alacsonyabb, mint az I. változatban számított fogyasztásbővülés. A feszültséget azonban tovább fokozza, hogy az Ipari Minisztérium a magasabb termelésnövekedéshez természetesen magasabb (120-140 milliárd forinttal nagyobb) beruházási színvonallal számol, mint a népgazdasági tervkonceptió II. változata, de ennek forrása szintén nem teremődik meg. Így öt év alatt a forráshelyezés, valamint a magasabb beruházási színvonal miatt - az egyéb célú többlettermelés jövedelmi többletét is tekintetbe véve - a forráshiány 150-200 milliárd forint.

4.) Ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a nem rubel elszámolású áruforgalmi aktív egyenleg 2. pontban levezetett csökkentésére nincs lehetőség és így a valójában csak alacsonyabb anyagimport korlátozná az ipari termelés emelkedését, a kimutatható forráshiány ennél is jóval nagyobb lenne. Ennek alapján egyértelművé válik, hogy a IV. változat megvalósíthatatlan.

5.) Az Országos Tervhivatal modellszámításokat is végzett arra vonatkozóan, hogy mit eredményezne a rubel elszámolású kivitel Ipari Minisztérium által javasolt mértékű bővítése abban az esetben, ha esetleg mégis lehetőség nyílna a rubel relációjú import ezzel azonos mértékű növelésére. A IV. változathoz tartozó mindkét viszonylatú exportbővülés, a termelés magasabb dinamikája, e vizsgálat következtetése alapján is jelentős beruházási többletforrást igényel. A többletforrás még a rubel viszonylatú export feltételezett ellentételezése esetén is részben csak a lakossági fogyasztás terhére teremthető meg, aminek az is következménye, hogy a lakossági fogyasztás 1988-ig lényegében az 1985-ös szinten maradna.

Mindezek alapján az Ipari Minisztérium által javasolt IV. változat a VII. ötéves népgazdasági tervkonceptióban nem vehető figyelembe. E változat nem képes megalapozni az ipar dinamikusabb fejlődésének feltételeit, reálisan nem következhetnek be azok a kedvező következtetések, amelyeket az Ipari Minisztérium álláspontjában szerepeltet.

A tervkoncepció beruházási elgondolásaival kapcsolatos
vítás kérdések

A VII. ötéves terv időszakára vonatkozó beruházás-politika követelményeit a tervkoncepcióról szóló minisztertanácsi előterjesztés és irányelvek, a legfontosabb háttérszámításokat a számítási anyag tartalmazza.

A tervkoncepció II. (törzs) változatában a beruházási volumen több éve tartó erőteljes mérséklését annak fokozatos növelése válthatja fel. A szocialista szektor beruházásai 1986-87 években évi 2-4%-kal, 1988-90 között évi 5-7%-kal emelkedhetnek, öt év alatt azonban csak kismértékben (kb. 4%-kal) haladják meg az 1981-85. évit. A nettó és a bruttó felhalmozás aránya a tervidőszakban nő, 1990-re meghaladja az 1985. évit, de alacsonyabb lesz az 1980. évinél. A növekvő beruházási volumenjavuló feltételeket teremt a korszerűsítés számára, de a fejlesztésre fordítható források így is viszonylag alacsonynak minősíthetők. A működő állóeszköz-állomány nettó és bruttó értékének növekedési üteme - az 1985. évi alacsony és a későbbiekben csak fokozatosan növelhető beruházási ráfordítás hatására - feltehetően valamelyest elmarad a VI. ötéves tervidőszakban megvalósulótól.

A beruházási volumen 7-8%-át a tervben tartalékként indokolt kezelni, azt ágazatokra, célokra felosztani nem szabad. A tartalék ad lehetőséget arra, hogy a középtávú terv készítésekor még nem ismert, a terv megvalósítása során felmerülő fejlesztési feladatok megvalósíthatók legyenek. Amennyiben a középtávú terv nem rendelkezne megfelelő beruházási tartalékkal, az új feladatok finanszírozása csak a fogyasztás és a külgazdasági egyensúly rovására vagy a tervben már elhatározott fejlesztések elhalasztásával lenne lehetséges. Ez utóbbi menetközben visszalépésekre, visszaszabályozásra vezetne, amit - az elmúlt évek tapasztalatai alapján - mindenképpen célszerű elkerülni. Mindezek alapján a tervezésben eddig számításba vett tartalékok továbbra is célszerű megőrizni. Ennek egyértelmű elhatározása azért is lényeges, mert a minisztériumok és főhatóságok többsége a tartalékokat már a középtávú tervben is javasolná felosztani.

Egy-egy ágazat beruházási színvonalát, részesedését illetően nem célszerű az egész időszakra „végleges” elkötelezettséget vállalni, azt a tervidőszak során - bizonyos tágabb keretek között - az általános gazdasági feltételek, a jövedelemtermelés és a fejlesztési folyamat hatékonyságának függvényében célszerű alakítani.

A hosszú távú tervezés a termelő szféra minőségi fejlődése szempontjából elengedhetetlennek tartja az infrastruktúra fokozatos felzárkózását. A szűkebb anyagi termelésen belül - az élelmiszergazdaság társadalmi-gazdasági stabilizáló szerepének megőrzése mellett - az ipar, ezen belül elsősorban a feldolgozóipari tevékenységek dinamikus fejlesztését tartja szükségesnek.

E célokban már a VII. ötéves terv beruházás-politikája is némi előrelépést tart lehetségesnek. A tervkoncepció összességében azzal számol, hogy a szocialista szektoron belül a közvetlenül termelő ágazatok beruházási aránya valamelyest nő úgy, hogy az energetika és az alapanyaggyártás részesedése csökken, a feldolgozóipari ágazatok súlya emelkedik.

A termelő infrastruktúra beruházásainak aránya lényegében változatlan, gyorsabb előrehaladásra csak egyes kiemelt területeken van mód. A nem termelő infrastruktúra fejlesztésében növekvő szerep jut a lakossági beruházásoknak.

A tervkoncepció egyeztetése során a minisztériumok és országos hatáskörű szervek a tervezhetőnél lényegesen magasabb beruházási ráfordítás szükségességét jelezték. A jelzett igény (1981. évi áron) 130-140 milliárd forinttal magasabb a tervkoncepció - tartalék nélkül számított - előirányzatánál. Problémát jelent az is, hogy a többletigények nagyobb arányban terhelik a tervidőszak első szakaszát és azokra a területekre összpontosulnak, ahol a központi beruházások és a költségvetés felhalmozási kiadásainak növelése lenne szükséges.

1.) Az Ipari Minisztérium szerint ipari beruházásokra - a tervkoncepció tartalék nélküli számításainál - 40-50 milliárd forinttal nagyobb volument indokolt számításba venni. Energetikai és alapanyag-ipari beruházásokra 25%-kal, a feldolgozóiparban 10%-kal javasol magasabbat a koncepció elgondolásainál.

A Minisztérium energetikai beruházásokra az 1981-85. évinél magasabb előirányzatokat kíván szerepeltetni. A tervkoncepció számításainak határain belül a legfőbb veszélyt abban látja, hogy az energiapolitika fő követelményének (a legfeljebb évi 1 % tüzelőanyag, ezen belül 3%-os villamos energiaigény-növekedés) be nem tartásakor az energiaellátás kritikussá válhat.

A Minisztérium igényének elfogadása esetén az energetikai beruházások aránya tovább növekedne, a feldolgozóipar korszerűsítési folyamata lassulna és az infrastruktúra kiemelt területein is fokozódnának a meglévő feszültségek. Ez a változat kedvezőtlen feltételeket teremtene a gazdaság egészének korszerűsítéséhez. Az energiaellátás biztonságát természetesen nem lehet kockáztatni, de abból kell kiindulni, hogy az energiafelhasználásban esetleg bekövetkező dinamikusabb növekedés a meglévő tartalék lehetőségek mozgósítása mellett kisebb kockázatot jelent, mint további erőforrások elvonása a népgazdaság egyéb területeiről. A Minisztériummal egyezően a tervkoncepció is számol az erőmű rekonstrukciók megvalósításával, a Paksi Atomerőmű továbbépítésével. Szükségszerű követelmény ugyanakkor az is, hogy növekedjen a beruházások hatékonysága. Szükséges a termelés (és az export) szerkezetét a kevésbé energiaigényes ágazatok javára módosítani. Tovább kell vizsgálni azt, hogy milyen lehetőség van az energiaimport növelésére olyan termékek exportja révén, amelyeknél komperatív előnyeink kihasználhatók, illetve viszonylag kedvező ráfordítással megteremthetők. A tervkoncepció feltételezi azt is, hogy a Minisztérium, valamint az energiagazdálkodással és szolgáltatással foglalkozó ipari intézmények olyan intézkedéseket dolgoznak ki, illetve foganatosítanak, amelyek segítségével elérhető a mindenkori műszaki színvonalnak megfelelő minimális fajlagos energiafelhasználás, valamint megteremthető a tényleges energiatakarékosság légköre. Ez esetben az energetika hazai beruházási ráfordításai az 1981-85. évihez képest csökkenthetők.

A Minisztérium a kohászat fejlesztésére közel 25 milliárd forint beruházási ráfordítást tart szükségesnek. Véleménye szerint ellenkező esetben a vaskohászatban nem valósítható meg fajlagos anyag- és energia-megtakarítás, drasztikusan csökken a nem rubel elszámolású export, romlik a vaskohászat műszaki színvonala, nem biztosítható a szükséges timföldtermelés és az alumíniumiparban tervezett kohórekonstrukciók veszélybe kerülnek.

A tervkoncepció azt veszi figyelembe, hogy a vaskohászat fontosabb, fajlagos anyag- és energiaracionalizálást előirányzó beruházásai a VI. ötéves tervidőszakban már döntően megvalósultak, az 1986-90. közötti időszakban várhatóan nem lesznek jelentősebb ilyen célú fejlesztések. A koncepció a leggazdaságtalanabb kohászati export kismértékű csökkentését veszi számításba. Részben a további tervezőmunka, részben a végrehajtásba piacorientált vállalati gazdálkodás feladata feltárni azokat az exportképes területeket, amelyekkel a jelentős anyag- és energiaigényű, veszteséges kohászati export gazdaságosan kiváltható. Az alapanyaggyártás (ezen belül a vaskohászat) termelési struktúrájának teljes átalakítása olyan fejlesztési igényeket támasztana, amelyek kielégítéséhez a következő években nem állnak rendelkezésre a szükséges erőforrások. Tekintettel arra, hogy a vaskohászat fejlesztési forrásai a koncepció beruházási elképzelésének finanszírozásához sem elegendők, a Minisztérium többletigényének elfogadása tovább élezné a költségvetés felhalmozási kiadásainak növekedése miatt meglévő feszültséget is. A timföldtermelés szinten-tartásához szükséges fejlesztések nem hiányoznak a tervkoncepció beruházási elgondolásaiból sem, ezek részét képezik a számításba vett alapanyag-ipari beruházásoknak.

Az ipari struktúra átalakításában nagyjelentőségű probléma a feldolgozóipar nem kielégítő versenyképessége. Ez egyszerre követeli meg a feldolgozóipar beruházási részesedésének növelését és fejlődésének piacorientált differenciálódását. Az ipari koncepció ez utóbbi folyamat felerősödését eddig nem támasztotta alá, de emellett a fejlesztési lehetőségek is - különösen a tervidőszak első éveiben - alacsonynak minősíthetők.

Mindezek alapján a feldolgozóipari beruházások növelése ezen ágazatok jövedelemtermelő képessége növekedésének függvényében lehetséges. Ezt feltételezve a tervkoncepció jelentős - 1985-höz képest az időszak végére mintegy 40-50%-os növekedésükkel számol.

A Minisztérium az általa egyedül kielégítőnek tekintett IV. változatában 386-426 milliárd forint mértékű beruházást irányoz elő, amely 124-164 milliárd forinttal, 47-63%-kal haladja meg az Országos Tervhivatal törzsváltozatát. A Minisztérium szerint e változat teszi csak lehetővé az ipar hosszabb távú fejlesztését, természeti kincseink gazdaságos hasznosítását, a versenyképesség növekedését, a központi gazdaságfejlesztési programok megvalósítását. E változat tervezésére nincs lehetőség (1. számú melléklet).

2.) A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium az élelmiszergazdaság fejlesztésére - a tervkoncepcióban tartalék nélkül számítottnál - közel 40 milliárd forinttal magasabb összeget tart szükségesnek. Véleményük szerint a világbanki programok, a magas hiteltörlesztések stb. miatt a mozgási lehetőség oly mértékben korlátozott, amely nem teremt módot a termelés megalapozására. Szükségesnek tartják az eddigiekhez képest a támogatási előirányzatok jelentős növelését is.

A tervkoncepció számításai szerint az élelmiszergazdaság beruházásai jelentősen növekednek (1985-höz képest 1990-ig kb. 30-40%-kal). Ezen belül természetesen a világbanki programok is az élelmiszergazdaság korszerűsítését szolgálják. A beruházási lehetőségek és a szükséges export közötti kapcsolatot tovább kell vizsgálni, de az már ma is látszik, hogy a Minisztérium többletigénye forrásoldalról sem megalapozott, mivel az a költségvetési támogatás további növekedését vonná maga után.

3.) Az építési blokkban az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium a számításokban szereplő, tartalék nélküli összegnél 4-6 milliárd forinttal többet tart szükségesnek. Ezt azzal indokolja, hogy a termelési célok az építő- és építő-anyagiparban nem alapozhatók meg, a fejlesztések megvalósítása viszonylag hosszú időt igényel és a nettó állóeszköz-állomány mindkét ágazatban a népgazdasági átlagnál kedvezőtlenebbül alakul.

A tervek koncepció szerint mind az építő-, mind az építőanyag-ipar területén differenciált, ésszerű szelekción alapuló fejlesztéspolitikával, a piaci kereslethez igazodó beruházások támogatásával, elsősorban a gépi technika megújításával és a termelés szervezettségének növelésével az alapvető termelési célkitűzések megvalósítására az Irányelvekben szereplő beruházás elegendő lehet. Problémát jelenthet - elsősorban forrásoldalról - a cementgyári rekonstrukciók megvalósítása.

4.) A termelő infrastruktúra beruházásainak aránya lényegében a VI. ötéves tervidőszakéval megegyező. Az érintett tárcák többsége úgy véli, hogy a tervezhető beruházások az Irányelvekben megfogalmazott feladatokhoz nem elegendők, a termelő infrastruktúra fejlesztése elmarad a termelő ágazatokétól.

A Magyar Posta a távközlés fejlesztésére a tervek koncepció megalapozó számításaiban szereplőnél 10 milliárd forinttal nagyobb összeget tart szükségesnek. A tervek koncepció a hírközlés fejlesztési lehetőségeit az 1981-85. évinél kb. 50-60%-kal magasabban határozza meg, 1985-től képest a tervidőszak végéig a növekedés ennél is gyorsabb ütemű. A VI. ötéves tervidőszakhoz képest a beruházási volumen megkétszerezésére nincs lehetőség.

A Közlekedési Minisztérium szükségesnek tartja annak hangsúlyozását, hogy a vasút- és közúthálózat fejlesztése csak a rendkívül visszafogott VI. ötéves tervidőszaki fejlesztéshez képest jelent gyorsított ütemet, ám lényegében elmaradt beruházások részbeni pótlását jelenti. A tömegközlekedés, ezen belül a személyszállító járműpark szükséges rekonstrukciójának kényszerű elhalasztása miatt a szükségletek kielégítésének színvonala és minősége nem javul a kívánt mértékben.

Az Országos Vízügyi Hivatal álláspontja szerint a fejlesztésre fordítható kiadások a vízgazdálkodás egészében csak a szinten tartást teszik lehetővé, a víz-minőségvédelem, a szennyvízelvezetés és tisztítás területén a felhalmozódott szükségletek kielégítésére nincs lehetőség. Véleményük szerint a tartalék nélkül számítottnál 5 milliárd forinttal nagyobb beruházásra van szükség az Irányelvekben kiemelt feladatok megvalósításához.

E többletigények döntően a központi beruházások és a költségvetési kiadások emelését tennék szükségessé. A termelő infrastruktúra beruházási előirányzatai összességében nem növelhetők a tervek koncepcióban elgondoltakhoz képest. A blokkokon, illetve az ágazatokon belüli átcsoportosítással szükséges a legfontosabb prioritások (távközlés, vízminőség-védelem) érvényre juttatása.

5.) A nem termelő infrastruktúra területén a ma ismert igények több mint 30 milliárd forinttal meghaladják a tartalék nélkül számított összegeket.

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium szerint a bérlakások részarányát minimálisan 20%-ban szükséges előirányozni. Ehhez az 55-60 ezerrel szemben 72-75 ezer állami lakás felépítése szükséges, amelynek többletigénye 7-9 milliárd forint.

Az Egészségügyi Minisztérium szerint az egészségügyi-szociális ágazat céljainak megvalósításához elsősorban a kórházfejlesztési és rekonstrukciós program folytatására, a gép-műszerellátottság gyorsabb ütemű javítására az előirányozottnál 10 milliárd forinttal többre lenne szükség.

A Művelődési Minisztérium a közoktatás és a felsőoktatás fejlesztési programjában foglalt célok teljes körű megvalósítása, valamint a közgyűjteményi rekonstrukciós program kellő ütemű folytatása érdekében mintegy 8-9 milliárd forinttal javasolja növelni a kulturális ágazatokra számításba vett beruházási színvonalat.

A megyei tanácsokkal a VII. ötéves tervi koncepció egyeztetése még nem fejeződött be. Várható, hogy a tanácsi beruházási lehetőségek megismerése után a tanácsok is - a minisztériumokhoz hasonló okok miatt - jeleznek többletigényt.

A jelentős többletigények kielégítésére nincs lehetőség. A további egyeztető munka keretében fel kell tárni azokat a területeket és megoldásokat, amelyekkel a jelzett feszültségek mérsékelhetők. A többletigényeken belül a bérlakások növelésének lehetőségét kell a továbbiakban kiemelten vizsgálni.

A védelmi és belbiztonsági ágazat - feladataikat, a nemzetközi kötelezettségeket figyelembe véve - a II. változatban szereplőnél 1981. évi áron kb. 4 milliárd forinttal magasabb összeg tervezését tartaná szükségesnek.

X X X

A felsorolt többletigények elfogadása nem javasolható. A gazdaságirányítás számára megfelelő mozgásteret biztosító VII. ötéves tervidőszaki tartalék fenntartásáról a tervjavaslat jóváhagyásakor sem lehet lemondani. Abban az esetben, ha a jelzett 130-140 milliárd forintos többletigényt elfogadnánk, a szocialista szektor beruházásait már a tervidőszak első éveiben évente 15-20%-kal kellene növelni, s ez az ütem a későbbiekben még gyorsulna is. Ehhez a megvalósítás anyagi-műszaki feltételei sem teremthetők meg. Ilyen „fejlődés” megvalósítása azonban mindenekelőtt az életszínvonal-politika vagy a külső egyensúlyi követelmények teljesítése számára teremtené elviselhetetlen feltételeket.

A további tervezőmunka során folytatni kell a beruházások viszonylag legkedvezőbb összetétele kialakításának tervezését, ennek során a tervkoncepció alapvető céljainak és elveinek betartása mellett megvalósítható átcsoportosítások indokoltságának vizsgálatát.